

Fredrika Bremer.

NORDSTJERNAN,

Witterhetsstycken och Poëmer

af

Fredrika Bremer, Författarinnan till "Kusinerna",
Adlersparre, von Beskow, Carlén, Grafström,
Ingelman, Kullberg och Sätherberg

jemte

PORTRÄTTER OCH FACSIMILER.

STOCKHOLM

L. Gust. Rylander.

Bazar'n å Norrbro.

Lund
C. V. K. Gleerup.

Helsingfors
G. O. Wasenius & K:o.

DEN RÄTTA,

ELLER

"HUSTRU MIN."

AF

FREDRIKA BREMER.

Den rätta, eller "Hustru min".

"Men vet man, med visshet, på hvad språk Adam gjorde sin kärleksförklaring till Eva?" frågade jag en dag en språkforskare af mina vänner, med ett allvar, som han lika allvarligt besvarade med: "ja, ganska visst! Det var alldeles precist detsamma språk, på hvilket hon svarade!" Djupsinnigt sagdt! Skada blott att jag icke blef mycket slugare derpå. Skada öfverhufvud, evig skada, att man så litet vet om kärleksförklaringarna före syndafloden. Kunde man fiska opp en kärlekshistoria från denna tid, så skulle den ha färskhet och friskhet mer än någon af våra aldra nyaste romaner. Och den der aldraförsta i den morgonfriska tiden, i paradisets lunder — hvad den måtte ha varit — särdeles!

Ack! ännu i denna, flera tusen år gamla verld, andas en flägt af paradisets vår genom hvar menniskas lif, i den stund hon säger: "jag älskar! jag är älskad!"

Kläder och föda, embete och hushåll, mitt och ditt, stora och små omständigheter och svårigheter, som vår ordnade verld (bra litet lik förra paradiset, misstänker jag!) städat upp omkring oss för att tämja vår vilja och stäfja vår gång, samt göra oss förståndiga och ledsamma, allt är glömdt i detta ögonblick, eller rättare allt är förvandladt, idealiseradt; en lefvande anda är inblåst i stoftet; nej, det finnes intet stoft, bara blomsterdoft. Dessutom

går och står man då ej på jorden: man sväfvar, man dansar, man flyger! Ja, så blomstrar lifvet än i dag för hvarje lycklig Adams son, i den stund han funnit sin Eva. Men Adam hade det bäst, han! Ty som det på hans tid fanns blott en Eva, så kunde han ej misstaga sig; och hon på sin sida kunde ha hvarken val eller qval. Men vi, legio! vi ha icke lätt att i den stora svärmen af Adams barn urskilja hvilken för oss är den rätta. Om hvar och en ville uppriktigt bigta sina erfarenheter på detta gebiet, så vore det ganska lärorikt, och säkert ganska roligt med. Och som jag icke är viss om att på annat vis kunna hvarken lära eller roa verlden, så vill jag här passa på tillfället, och uppriktigt bigta mina förirringar under sökandet af den Eva, som jag en gång dyrkade i — Rosa Grön.

Ack! hvad hon var skön! Nej snarare, hvad hon var söt, tjusande, förtrollande — ord felas mig att beteckna henne. Hon tjusade mig redan då jag var kadett, hon hänryckte mig allt ifrån fjerde klassen. Och aldrig fanns väl ett farligare fruntimmer för en ung man med lifliga känslor. Hennes koketteri var så naturligt, så förenadt med godhet och barnsligt behag, att man omöjligt kunde se deruti annat än den mest englalika oskuld. Vid krigsakademien läste jag i mina böcker, blott hennes namn. Skulle jag rita fortifikations- och fästningsplaner, stod Rosa der midt ibland cirklar och qvadrater, och den enda linea jag klart såg, var vägen, som förde mig till hennes hem. Och när jag kom dit, till det blomrika Gröndal, och hennes mor på sitt långsamma men vänliga sätt sade till mig: "Min kära baron! Ni skall vara här, precist som hemma!" då sade jag: "ja bevars, jag tackar!" Och var precist som hemma, och kär var jag, så att jag ingenting såg och ingenting visste och ingenting tänkte utom: "Rosa!" Gladt var der alltid på Gröndal, fullt af främmande och tillställningar. Och när de unga i huset ville ha något sjöparti eller annan lustfärd, då var det alltid jag som skulle tillställa det, samt framföra saken för gamla Friherrinnan, modren, för hvilken alla

barnen hade en betydlig och helsosam fruktan. Hon sade vanligen då: "Min kära baron! om ni är med, så får jag väl lof att säga ja, ty då litar jag på att ni ser efter och aktar barnena!" — "Ja bevars!" sade jag, men kunde gunås icke akta mig sjelf, och gaf ej akt på någon eller något utom "Rosa!"

Många voro förtjusta likasom jag, men jag trodde mig med visshet vara den ende lycklige. Och hon hade ett sätt, när hon skulle spela på sin harpa och sjunga, som alldeles kunde göra en galen. Hon bad då att man i en liten grön notbok ville anteckna det stycke man bäst tyckte om. Och var det t. ex. N:o 5, se då frågade hon nästa gång, med en liten förtjusande mine: "var det icke N:o 5, som ni tyckte om?" — "Ja, min nådigaste!" — Och då sjöng hon N:o 5, så att man både brann och smälte. Och när hon talade om "hjertats inre känslor," ja, då kunde man svära på att hon var ett djup af himmelsk känslighet. Och när hon dansade, ja, då blef man så betagen, så fördjupad, så förlorad i hennes åskådande, att man var nära att falla framstupa.

En gång blef jag grufligt svartsjuk. En viss Herr T * * * (en slags språkmästare tror jag), kom en dag ut till Gröndal, spelte och sjöng och slamrade fransyska. Vipps glömmer fröken Rosa mig, för att prata och musicera med Herr T * * *, och vara mot honom lika charmant, som förr för mig. Jag var desperat, gick ut öfver åker och äng, såg icke grindar och gärdesgårdar, klef ned i diken och bäckar, kom hem bister som ett muskedunder! Men se, då var Herr T * * * borta, och fröken Rosa var åter förtjusande mot mig, och jag var straxt lika förtjust som förut, och öfvertygad att allt fel låg hos mig, och att jag var en turk, ett odjur, ja en riktig Othello af svartsjuka.

Länge hade jag suckat och brunnit, och nu hade jag beslutit att fria. Väl var jag ännu ganska ung, knappast fyllda tre och tjugu år, men jag tyckte mig alldeles gammal nog, var en väl beställd löjtnant, och dertill son af

en far, som alltid talade om "hustru min", som om sitt lifs högsta goda, och jag hade från mitt fädernehem de ljufvaste intryck af huslig lycka. Och af allt detta kom, att jag alltid tänkte mig lifvets högsta goda under bilden af "hustru min".

Hemligen öfvertänkande åtskilliga former af kärleksförklaring, reste jag en vacker dag ut till Gröndal, med en mossroskruka vid mitt hjerta, eländigt skakande på de aldra eländigaste vägar. Sköna Rosas leende skulle belöna mig för alla utståndna mödor. Jag hörde mig ständigt säga: "jag älskar dig!" Och hörde henne beständigt svara: "jag älskar dig!" I afseende på bosättning och hushåll hade jag icke en gång tänkt så mycket som en af vårt lands älsklingsskalder, hvilken vid sitt giftermål hade inköpt en tunna mjöl, ett voffeljern och en kaffepanna. Jag hade blott tänkt på "en koja och ett hjerta", och omkring hyddan skulle vara en mängd rosor, och inuti den, min Rosa och jag. Allt det andra skulle min förträffliga far sörja för.

Vid min ankomst till Gröndal drabbade jag oförtänkt samman med tvenne herrar, lika betagna, lika förtrollade som jag, af samma tjusarinna. Det gjorde mig ondt om de suckande unga männerna, och att de skulle dåra sig med hoppet om en lycka, som jag visste mig allena äga rätt till. Dessutom, med goda bekanta vill man icke just sätta sitt ljus under skäppan, man vill icke bli ansedd för sämre än man är, man — — ja, korteligen, man vill gerna låta sitt ljus lysa för menniskorna, i synnerhet när detta beströlar en sjelf, och jag beslöt att ge mina herrar rivaler en liten vink om mina utsigter. Jag lyftade således, en vacker dag, något litet på slöjan, som dolde min blygsamma tillförsigt. Men — då förefollo rätt kuriösa meddelanden. Mina rivaler lyftade äfven på sina utsigters slöjor, och der stodo vi nu alla tre alldeles i samma belägenhet. Alla suckade vi, alla hoppades vi, alla hade vi suvenirer, dem vi i tysthet kysste, och alla voro de ormar, och alla beto de sig i stjerten.

Vid dessa oväntade uppenbarelser sade vi alla: "aha!" och reste alla på samma dag åt hvar sitt håll från Grön-dal. Min far blef något förundrad då han såg mig så hastigt återkomma och sade: "Men, min kära Constantin, du hade ju tänkt att stanna en längre tid borta!" — "Ja," sade jag med en djupsinnig mine, i det jag bet mig in i en stor smörgås, "ja, men — jag tänkte se'n annorlunda." Och dervid blef det. Förtrollningen var nu och för alltid bruten.

Men bruten var nu äfven en länk af mitt lifs rosen-tid. Jag började att betrakta alla rosor, så med som utan ögon, med bistra, misstänksamma blickar, att tala om "lifvets illusioner" och om att ge dem "god dag" o. s. v. Och heligt lofvade jag mig att nästa föremål jag skulle utkora till "hustru min", skulle i allt vara motsatsen till den tjusande men bedrägliga Rosa. Jag var bedragen på poesien i lifvet (trodde jag) och ville nu hålla mig till rena prosan.

Ack! i hvilken ädel gestalt trädde ej detta mitt nya ideal för mina blickar, då jag en afton kom in i den gästfria Lagmanskan A—s salong. Hennes dotter Abla stod vid thébordet, sysselsatt med dess anordnande. Allt hos henne, anletsdrag, växt, hållning, var rakt och regelmässigt. Hon såg ut som den personifierade sanningen, sådan åtminstone som jag tänkte mig henne i motsatts till den fantastiska, tjusande Rosa. Jag blef straxt betagen af den sköna Minerva-bilden, och tänkte på "hustru min". Men Abla tycktes endast tänka på théserveringen, och såg hvarken till höger eller vänster i sällskapet. Nu voro alla kopparna islagna, och nu vände hon långsamt sitt sköna hufvud och med detsamma hörde jag en basröst utropa: "Lundholm!" — Himmel! var detta verkligen hennes röst? Var det icke snarare domens Engel, som midt ur fru A—s aftonsällskap ropade den syndaren "Lundholm" till ansvar? Allt syntes mig troligare, än att en sådan röst skulle komma ur fröken A—s mun. Men när nu "Lundholm" steg fram till thébordet, för att på

sin bricka emottaga kopparne, då insåg jag att den nyss skallande basuna-rösten icke tillhörde någon annan, än den sköna dam jag nyss beundrat och redan i mitt hjerta kallat "hustru min".

Det varade en stund innan jag kunde taga mitt parti häröfver. "Lundholm!" skallade länge hemskt i mina öron. Men efter allt (tänkte jag vidare), då nu naturen hade utrustat fröken A. med en basröst, var det icke vackert och redbart af henne att ej söka dölja eller försköna den? Var det ej ett stort bevis för hennes sanningskärlek, hennes karaktersfasthet och storhet? Huru lätt hade hon icke kunnat ropa sitt "Lundholm" i falsett? Men hon ville icke vara falsk en gång i detta. Ovillig att behaga genom någon förställning, ropar hon ut sitt: "Lundholm!" just med den röst som vår Herre gifvit henne. Är icke detta till och med *skönt*? Den som så ropar ut sitt "Lundholm!", den skall icke bedraga en hederlig karl med några skenfagra ord och känslor, utan låta honom snart se hvar han är hemma med henne; hon skall spela rent spel.

Jag lät presentera mig för den sköna Abla. Nå, rösten var icke vacker, men så stötande var den icke heller på nära håll, och orden, de voro enkla och redbara, och ansigtet, ja, det var vackert, så vackert att jag småningom förbländades deraf; mina öron liksom kröpo in i mina ögon, och, blickande dag efter dag på Ablas sköna profil, kom jag oförmärkt in på kärlekens gebiet, och, hänförd af mina ögon, frågade jag den sköna Abla om hon ville blifva "min hustru!" Hon svarade "ja!" med en styrka i tonen, som nästan förskräckte mig. Men vi blefvo förlofvade, och i det jag nu fick komma den vackra profilen närmare, kände jag mig obeskrifligen belåten. — Men icke länge.

Förlofningstiden är en ganska besynnerlig tid, en tid af halfhet och ofullständighet, men på det hela en ganska förnuftig inrättning — när den icke räcker för länge. Man preludierar då till den förening, som intet utom döden *bör* upplösa; och visar det sig, att man omöjligt i

harmoni kan utföra den påbegynta duon, så kan man ännu i stillhet afbryta densamma.

Det första missljud som störde min fästmös och min påbegynta duett var — icke hennes basröst, men, ty värr, — just det som skulle försona mig med den, neml. hennes sanningskärlek, eller rättare de skoningslösa yttringarna deraf.

Det förstår sig (och ingen är villigare att erkänna det än jag), att man är en "syndare i tankar, ord och gerningar", men att jemt bli påmind derom af sin bästa vän, det är icke behagligt, och länder en sannerligen icke till förbättring, helst när den sannings-sägande vännen aldrig vill betrakta sig sjelf, såsom syndig och felande i någon mon. Och det aldra värsta var att Abla aldrig felade (Ack! hade hon dock gjort det, och, bättre ännu, tillstått det! Jag hade då legat för hennes fötter!) Nej, hon var felfri, regelrät och fullkomlig, som hennes figur; hon hade rätt på ett sätt som gjorde mig rasande. Jag kände att Ablas rättfärdighet och i synnerhet hennes uppfostringsmethod för mig, med tiden skulle kunna föra mig åt helfvetet, särdeles som hon i ingenting ville foga sig efter mina önskningar. Äfven föreföll det mig, att denna sjelfrättfärdighet och skoningslöshet mot andra, väl i grunden var ett af de största fel, som en menniska kan ha, och en vacker dag utvecklade jag för min fästmö, rätt allvarsamt, mina tankar i dessa ämnen, och då uppstod emellan oss följande duett:

Hon. Jag kan ej vara annorlunda, än jag är. Kan du ej tycka om mig, så får du låta bli.

Jag. Om du ej vill vara älskvärd för mig, så måste jag upphöra att älska dig.

Hon. Det får vara. Jag går min väg för mig.

Jag. Men jag kan också — gå min väg!

Hon. Adjö då, min herre!

Jag. Adjö, min fröken!

"Och Gud ske lof att det ej kom för sent!" tänkte jag, i det jag med mitt afsked reste bort till min lilla gård på landet. Jag kände just icke mycket sveda i hjertat men betydlig förtret i sinnet, och en hemlig fiendtlighet mot hela qvinnoslägtet.

För denna sinnesstämning kom särdeles väl till pass att en af mina grannar hade just densamma. Han hade för någon tid sedan, efter ett stridfullt äktenskap, blifvit skiljd från sin hustru, och åkte nu omkring i ett ensitsigt åkdon, på hvilket han låtit måla i gyllne bokstäfver:

"Mieux vaut seul que mal accompagné."

Jag fann devisen dråplig, och min granne och jag sågo hvarandra ofta och kommo förträffligt öfverens i att tala illa om fruntimmer.

Deremellan sysselsatte jag mig med böcker och åkerbruk.

Jag har en stor aktning för böcker och — lärdom! Åh, mjukaste tjenare! Jag bugar mig i stoftet derför: men hur det är, så har det förblifvit vid aktningen och vördnaden; kärleken har aldrig velat växa i den marken. Åkerbruket förde mig ut i naturen, och den är herrlig. Men Adam hade icke nog af sjelfva paradiset; han vaknade ej till lif och sällhet, förr än med Eva; och jag, som i mitt "Stenbacka" visst icke ägde ett paradis, kände mig ofta der rätt ensam. Träd äro ändå träaktiga, när det kommer an på sympathier, och klippans sympathie, echo-svaret, är det ledsammaste återsvar jag vet. Nej, hjerta mot hjerta, öga mot öga, det är lifvet; och att under ett friskt landtlif tillsammans verka för underhafvandes väl, tillsammans ordna hemmet, tillsammans lefva, tänka, älska, njuta, ack! . . . . "Hustru min" lekte mig ännu alltjemt i hågen.

Men mina rön på kärlekens gebiet hade gjort mig misstrogen. Jag misströstade om att bli lycklig enligt mitt ideal af sällhet (och hvilket en min vän kallade, "att

komma till ro i skuggan af en toffel"); jag blef vid dåligt humör, och se'n jag hade gjort ända på sex dussin cigarrer och grälat med min granne, i trötthet och motsägelseanda öfver hans eviga jeremiader öfver "fruntimmer", reste jag en vacker dag ut, i ensitsigt åkdon, för att roa mig.

Min kosa ställde jag till en man, som varit min vän allt sedan Carlbergstiden och som ofta bedt mig besöka sig. Han var nu gift och fader för åtta barn. "Det var mycket!" tänkte jag. Men för mycket var det dock ej. En dag tillbragt i denna familj var nog att visa mig det, och att gifva mig intrycket af ett himmelrike på jorden. Husfrun var den tysta själen i allt. "Det är hon, det är hon, som gör all min sällhet!" sade den lycklige mannen. Men hon sade: "det är han!"

"Min vän!" sade jag en dag till denna man, "huru har du gjort för att bli så lycklig i ditt giftermål?"

"Jo," svarade han leende, "jag har haft ett hemligt knep för mig."

"Ett knep! För all del, bästa bror, tala om hvilket det var."

"Jo, jag har allt se'n mina ungdomsdagar bedt vår Herre att gifva mig en god hustru."

"Se så der," tänkte jag, "der står jag nu ogift för all min dar, ty det knepet har jag aldrig kommit underfund med. Och utan vår Herres speciella ledning vågar jag mig aldrig att utkora "hustru min."

Min väns fru hade i huset en ung syster. Ingen kunde just fästa sig vid henne för yttre behags skull. Men under sammanlefnad med henne fästades man ovillkorligt af den godhet och själfullhet, som låg i hennes väsen, af det vänliga och oändligt *trefliga* i hennes umgänge. Alla i huset älskade henne, och mot alla var hon vänlig och älskvärd, ja, mot alla utom mig; ty mot mig var hon alltid något kall och förbehållsam. Jag blef

nästan illa vid, när jag märkte att detta gjorde mig ondt och att jag — verkligen hade fäst mig vid denna flicka.

Men förhållandet var här olika mot mina förra kärleksaffärer. Vid dessa hade jag låtit blända och leda mig af yttre behag, af blinda ingifvelser, här hade jag fäst mig vid en *själ*, och ensamt själens skönhet hade vunnit mitt hjerta. Men denna förträffliga själ, hvarföre var den så kall för mig?

Min vän sade att det kom sig af att Maria hört mig omtalas som en ganska flygtig person, en person som roade sig med att slå upp förlofningar. Rättvise himmel! Var sådant väl mitt fel? Jag flygtig, jag, som kände mig skapad till ett mönster af trofasthet! Omöjligt kunde jag lida en så grym orättvisa. Nej! så sant mitt namn var Constantin, så visst måste Maria ännu göra mig rättvisa! Och från den tiden begynte jag att, när hon gick ifrån mig — gå efter henne. Jag måste ju söka öfvertyga henne att jag icke var den flygtiga, lättsinniga figur, man skildrat för henne. Det var minsann icke så lätt att lyckas deruti, men slutligen — lyckades det. Och efter att ha satt mig på ett prof, som jag ärorikt bestod, samtyckte hon, på min proposition, att ännu ytterligare pröfva mig genom — en förening för lifstiden.

Under vår förlofningstid utbrast hon ett par gånger helt förtjust: ”Ack! hvad jag är glad att du också har fel! Jag känner mig då mindre ensam, mindre olycklig med mina!” Detta tyckte jag mycket om, isynnerhet som jag såg att, under det Maria i kärlek upptog mina brister, hon alls icke klemade med sina egna.

Vår bröllopsdag utsattes, jag beställde mig en tvåsitsig vagn. Det bjöds främmande, Maria och jag sammanvigdes. Ingenting kan vara vanligare; utom det kanske, att vi, ”hustru min” och jag, kommo öfverens om att vi skulle taga vigsel-akten på skarpa allvaret, och göra den verklig, göra den lefvande i vårt lif. Resulta-

tet har blifvit, att vi nu, efter 25 års giftermål (vi fira i morgon vårt silfverbröllop), älska hvarandra högre, och äga med hvarandra en vida innerligare sällhet, än vid morgonstunden af vår förening. Vi ha deraf gjort den slutsats, att olycka i äktenskap, icke kommer af *den oupplösliga vigseln*, som några påstå, utan deraf, att *vigseln i äktenskapet icke* förverkligas.

Man tale ej med mig om smekmånadernes sällhet! Det är dufvokutter! Nej, törniga vägar skall man vandra tillsammans, tränga in tillsammans i lifvets fördoldaste djup, i lust och nöd, under fröjd och smärta, måste förlåta och förlåtas, och se'n älska bättre, älska mer! . . . Då sker småningom något förunderligt. Det sker att man liksom förskönas för hvarandra, ehuru skrynkor plöja kind och panna, och föryngras, fastän man lägger år till år; då sker det att verldsliga ledsamheter, olyckor, missräkningar icke mera kunna skymma vår lyckas sol, ty den strålar klar ur vår väns hjerta och blick; då sker det att under det vårt jordiska lif går mot sitt slut, vi allt starkare känna att vårt lif och vår kärlek aldrig skola sluta. Och detta öfvernaturliga är åter ett alldeles naturligt, ty ju djupare, ju innerligare man ingår i lifvet, ju mer öppnar det sig i sina djup af evig skönhet.

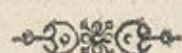
Många lyckliga makar skola besanna detta. Men ingen har skönare beskrifvit den trofasta kärlekens makt, än — *Shakespeare*. Ingifvelsen har han tagit ur sitt eget äktenskapliga lif med sin trofasta hustru Anna Hathaway. Må den store skalden förlåta mig den fria öfversättning, i hvilken jag försökt återgifva hans verser:

"För äktenskap emellan sanna själar
jag kan ej låta några hinder gälla.
Den kärlek är ej kärlek, som förändras
när den förändring eller brister finner,
som vänder sig när lyckans vindspel vänds.
O nej! Den är ett evigt fästadt märke,
som ser på stormarne men skakas icke.

Den är en stjerna klar, som visar vägen
åt hvarje farkost irrande i natten.
Sann kärlek är ej tidens narr. Ovansklig,
fast röda läppar eller kinder vissna
för härjarns andedrägt, den vissnar ej.
Den vexlar ej med tidens korta dagar
men håller ut utöfver domedag
och bär sin himmel uti himlens sköte.
Om man bevisar mig att här jag vilse far
Än ingen man var klok och ingen älskat har."

TROLOFNINGEN.

LITEN NOVELL,

INNESLUTEN I BREF TILL EN VÄN,

af

Författarinnan till Kusinerna.

Brefvet.

Dyraste X.!

— — — — och hvarföre ifrar och envisas du så gräseligt att få mig "förtryckt i sten", att få skåda mig sittande i alla fönster af alla boklådor, veta mig ligga på botten, under en hel hög andra lithografier på alla salongsbord, se mig sitta i dåliga ramar på några likgiltiga väggar bland samlingen af andra medelmåttor, och slutligen att höra mig dansa verlden omkring i någon kalender, af den vanliga jul-grödan? Och hvad kan väl allt detta hafva för behag för dig eller någon annan — — jag lemnar alldeles åt sidan det *obehag* som det skulle skänka mig? Hvad har väl en värd publik att göra med en anspråklös personlighet? Har den icke tillräckligt utaf att mönstra och bedömma, berömma och fördömma mina penn-försök, utan att till dessa lägga "mitt konterfej"? Hvad nöje eller tillfredsställelse kan ligga deruti att se ett — alltid mer eller mindre olikt — beläte af en lefvande varelse, som kanske blott *en enda gång* i tiden haft just *det* uttrycket på sitt anlete, som porträttet utvisar? Hvad glädje kan det väl vara att veta huruledes hvarje individ af både den läsande och gapande allmänheten skall säga: "Åh bevars! ser hon så ut! "Jag hade föreställt mig henne *helt* annorlunda! Nu försvann en stor illusion "för mig, etc."; eller ock: "Aha! är det hon, det? Hon ser dum ut. Hon ser "ledsam ut. Hon är fasligt lik Fru A. B. C. D. öfver ögonen. Hon är rysligt "lik Mamsell E. F. G. öfver munnen. Hennes ställning är hemskt lik Fröken "H. J. K. — Hon ser klipsk ut Nej, om förlåtelse — hon ser enfaldig ut. "Och så besynnerligt klädd! Bara i en blus! Hon vill vara *egen*, det syns så "väl. A. sitter i mössa, B. utan halsduk, C. draperar sig i kappa, och nu "vill äfvenväl hon hafva något "alldeles för sig", derför har hon hängt på sig "blus för tillfället, och en duska löslockar vid hvar tinning, ty det är omöj- "ligt att hon af naturen kan hafva denna rikedom af hår, vid hennes år." (Lithografier föråldra minst tio år som man vet.)

Och nu — min dyraste vän — hvad är väl din vinst, min vinst och allmänhetens vinst, af alla dessa små olika omdömen, ty särdeles andra göras verkligen icke. Hvad är vinsten? "Ingen!" hoppas jag du svarar, utan inser lika väl som jag, att förlust skulle blifva å alla sidor. *Du* skulle förlora på förlaget, *jag* på att blifva sedd så der, petrificerad, och utan att anletets färgspel, ögonens lif och munnens olika uttryck gåfve den pregel åt dragen som fordras, för att deraf göra något som icke är både platt och matt; och allmänheten skulle förlora sina illusioner — — mina vänner och bekanta all tro på möjligheten att af mig få en dräglig bild på duk eller papper, något som hittills nästan alldeles misslyckats.

Och slutligen och ändtligen: hvad har väl det yttre skalet med den inre kärnan (andan) egentligen att göra? De gå ju, snart sagdt, alldeles skilda vägar. Den ena sträfvar oupphörligt uppför, den andra går, oaktadt allt hvad man deremot måtte använda för medel, beständigt nedföre, och hos mig åtminstone, känner jag att de snart nog skiljas åt för alltid.

Imellertid kostar det på mig att blott med *nej* besvara din vänliga begäran, och kunde hosföljande lilla obetydliga "Novell" på ringaste sätt blifva ett surrogat för hvad du begärt och jag nekat — så skulle det glädja mig.

TROLOFNINGEN.

"Nu" — utropar läsaren — "nu få vi då ändtligen "en ordentlig novell! En trolofning! Det förutsätter ju "nödvändigt en älskare och en älskarinna, kärlek och "trohet, motgångar och vedervärdigheter af tusen arter, "och på sistone en mjuk qvinnohand, som lägges i en "fast och manlig dito, och allra sist litet lycka och litet "glädje, åt hvars echo-klang man kan få fröjda sig en "liten stund, ty menniskohjertat med all sin egoism lider "dock med dem som lida, och känner förnöjelse åt tan-"kan på andras sällhet — och *förnöjelse*, det är just hvad "man bör kunna fordra, när man åt en skrift skänker "både lekamligt och andeligt guld, både mynt och — tan-"kar." Så säger ju läsaren?

Ja väl! En novell är det som bjudes dig, gode, käre läsare, ty det är något *nytt*, något som du icke hört förut, efter jag aldrig sagt dig det, och efter ingen annan kan hafva sagt det; och en älskare skall du finna med ljusa, rena drag, fridfull och vänlig, med lugn besinning, mod och kraft, och den bästa vilja samt i följd deraf troligen någon förmåga, och allt detta honom af stor nödvändighet, ty tärnan som skall lägga sin hand i hans är ringa och obetydlig, sjelfsvåldig, yr och obändig, har halfmogna idéer och helgjutna fratser, är ömsom

god som gull, ömsom af elakhet full, bortskämd, pratsjuk och skrattfull, men gråter ändå stundom för ingenting, är mindre egensinnig än lättsinnig, icke just egenkär, men — hvad som är lika illa: liknöjd och bekymmerslös för andras tadel och beröm, och slutligen — är hon utan särdeles hvarken god vilja eller förmåga, men så mycket rikare på nycker i alla möjliga former, några goda men många onda, några fjäderlätta, som utan möda kunna blåsas bort och skrapas utaf, andra djupt inrotade och outplånliga. Med ett ord: det är en tärna, felaktig och oefterrättelig på många sätt, och med blott *en enda* kardinal-dygd: hon är naturlig, hon visar sig aldrig bättre än hon är, aldrig annorlunda än hon är.

Och nu min läsare, nu till berättelsen huruledes jag kom denna älskare och denna älskarinna på spåren, huruledes jag fick förtroende om deras föregående vidriga öden, oenighet och strider, samt slutligen sämja och förening. Jo, så här gick det till:

Jag satt en kulen Mars-afton på landet, alldeles allena i mitt fönster. Det var hvarken dag eller natt, ty det var skymning, det var hvarken vinter eller sommar, ty jorden var hvarken grön eller hvit, det var hvarken höst eller vår, ty på trädens grenar funnos ännu inga förhoppningar och under dem dansade inga af stormens lia afmejade löf. Hela naturen såg så död ut, och jag satt och undrade hvar dess lif nu kunde vara som bäst. För menniskorna som mig omgåfvo voro alla dagens mödor mest slutade, helst det var en lördags-afton, då åtminstone alla som bero af mig och de mina hafva all den lilla ledighet och frihet, som de ständiga lekamliga omsorgerna kunna medgifva. Muntra och sjungande hoppade de unga tjensteflickorna förbi mitt fönster; glada återvände dags-arbetarne till sina torftiga hem; husets tjenare skyndade trötta och nöjda sina hvilostunder till möte, med hvar sin dugtig vedbörda öfver armarne, som de oförtöfvadt ämnade tända lif uti, för att sedan förlusta sig åt dess sprakande ljus och värma. Af tjenarinnorna

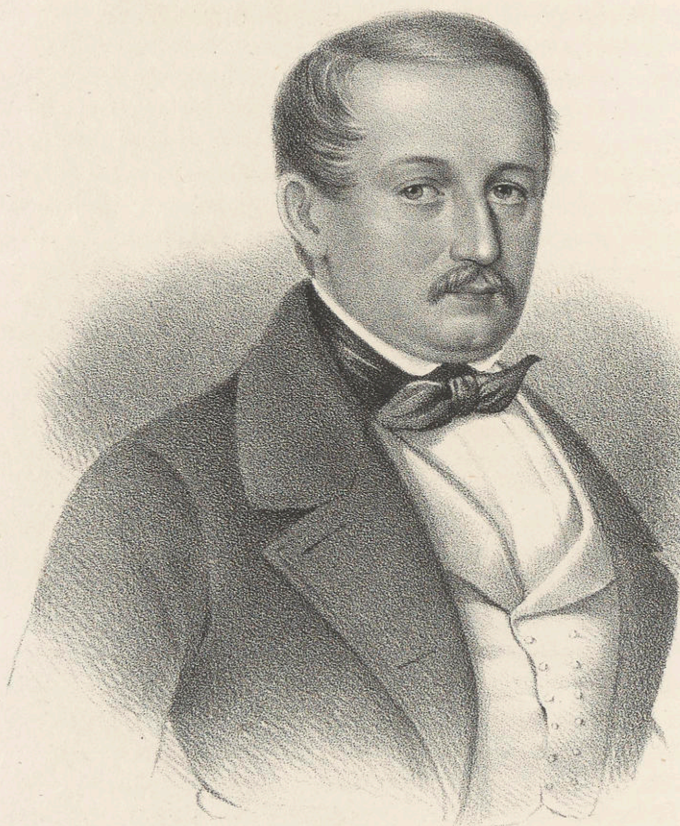
gingo några till husdjuren, för att gifva dem sin sista kost på dygnet, kanske litet tidigare än de andra dagarne, men äfven litet större och rikligare; andra hemtade vatten ur brunnen och bränsle till spisen för den stundande helgdagen; och alla skrattade och skämtade de, och sågo glada och nöjde ut under dessa värf. Jag satt och gladde mig åt allt detta, ty glada menniskor och goda rena hjertan har jag hittills ansett som gingo de i bredd med hvarandra, och det var något fröjdefullt uti att veta mig med ett enda ord, en enda nyck kunna förvandla hela denna oskyldiga glädje i en tung känsla af lifvets börda, men att äfven känna mig förr vilja försaka *allt*, umbära hvad som helst, än förmå mig till ett sådant hårdt ord, en sådan afskyvärd nyck. Nej, tvertom: jag gladde mig litet åt *deras glädje*, ty i det ögonblicket, likasom i många andra, kände jag att *min egen* icke var hemma. Den finns nog ibland, fast den likväl hos mig som hos alla, blott är en *gäst*; och äfven den bästa af gäster flyr stundom ett mörkt och oroligt hus, går bort, helsar på andra, blir stundom länge nog borta, men vänder dock tillbaka, när man minst den väntar, och kommer då med ljus och frid. Men denna afton var "gästen" annorstädes, och det mörknade allt mera, och det blef allt tystare och tystare i universum. Alla *de mina*, man, syskon och barn, voro borta, de gamla trotjenare och tjenarinnor, de unga lefnadslustiga gossar och flickor, alla hade de nu försvunnit för min syn genom de gapande dörrarne till deras boningar i flygelbyggnaderne; sjelfva de muntra gårdshundarne hade, lockade af vänliga ord, följt husfolket åt, och ju stillare och enformigare det blef för mina materiella sinnen, dess lifligare hörde och såg jag i inbillningen de glada lyckliga natur-menniskornes glam omkring den gästvänligt smattrande brasan. Att sådana voro antända och fått lif det såg jag tydligt, ty himlen var alldeles ren och högblå fast mörk och dyster, och nu syntes från den snedt öfver belägna flygelns skorsten — stora hvirflar af svart, tung rök, flyende för

muntra, skämtsamma gnistror, som dogo under jagten. Denna rök bröt sig mörk mot den blå dômen, der en och annan stjerna tindrade, eller hvarför icke lika så gerna: der ett och annat fint genombrutet hål visade huru klart, huru ljust det är öfver det tomma blå. I röken fanns det enda rörliga lif som naturen i detta ögonblick bestod, och mina blickar följde ovilkorligt röken. Den steg upp, den steg ned; den formade sig till ett litet mörkt moln, än rundt och med mjuka konturer, än smalt och spetsigt och uddigt på allt sätt; det gick uppför när jag trodde det skulle sänka sig, det sjönk när jag satt och väntade att det skulle taga en hög flygt. Det gjorde ingenting af hvad jag ville eller trodde. Det tycktes lyda *sig sjelft*, och intet annat, ty vindarne, för hvilka det sväfvade och förvandlades, än på ett, än på ett annat sätt, dem märkte jag icke, emedan ett oafbrutet lugn tycktes råda öfver hela universum, och blott den mörka röken vara orolig och fantastisk. ”Hvad är detta lilla rökmoln likt?” sade jag slutligen till mig sjelf, ”ty intet *är*, som ej liknar något,” och då svarade den der rösten, öfver hvilken vi icke hafva någon makt, men som ändå följer oss lika troget som skuggan, och som bevisar att vi stå mellan den (rösten) och ett högre väsende, hvars genklang den är, lika säkert som skuggan bevisar att vi stå mellan den och solen; denna *röst* sade: ”Det *liknar* icke, det *är* din egen nyckfulla Sångmö.” Jag ryste, jag betraktade henne helt noga, hon var just lik den der tärnan jag nyss beskref. Ja, jag såg slutligen helt tydligt att det var *hon*, och begrep det dessutom af den ringa makt jag hade öfver henne. Men se! just i samma ögonblick syntes på fästet en lätt och ljus sky, och om det lilla fantastiska rökmolnet var något mörkare än himmelens azur, så var denna lätta sky deremot långt ljusare. Den sväfvade så stilla, eller snarare den sväfvade icke, utan stod stilla och lugn i aftonluften och tycktes med smärta och medlidande se ned till det lilla oroliga rökmolnet, som ilade öfver land och vatten, dansande öfver

bergtopparne, och skämtande med skogstopparne, och som stundom öppnade sig som hade det hjertligt skrattat, för att kort derefter sluta sig till en enda klump, likasom själen när den gråter. Jo, jo! Det var min Camena, jag såg det nog, jag kände igen henne på *allt*. Men hvad var denna ljusa sky? — jag visste det icke rätt. — "Din goda ande!" ropade "rösten", och jag blef så glad, och jag knäppte tillhopa mina händer och sade: "Goda ande från himmelrik, förbarma dig öfver den stackars Sångmö'n, som uppgått ur jordens grus!" Och se! denna lätta, ljusa sky sänkte sig litet, och litet lockade den åt den lilla mörka molntappen, och litet steg denna åt höjden, och de togo hvarandra i hand, och nu var "gästen" återkommen till mig; glädje bodde i min själ, och "amen" sade jag åt det förbund, som slöts mellan "anden från höjden och tärnan från jorden."

Och nu var *Trolofningen* fullbordad.

C. Adlersparre.

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson. Tr. hos Anderson.

C. A. ADLERSPARRE.

Närvarande dikt grundar sig på Rafaëls egen bekännelse: *"Essendo carestia di belle donne, io mi servo di certa idea che mi viene al mente."* (Se Rafaëls bref till Castiglione.)

RAFAËL SANZIO.*)

I guld och purpur strålande sjönk solen
Bland rosenskyar, öfver Bel Respiro
Och Tiberns spegel, att i nedergången
Sin sista eldkyss leende ge Rom;
Der böneklockan blandade sitt silfver
Med aftonsången vid Madonnans bild,
Som, krönt af liljor och af helgonskimmer,
På sin församling såg med salig blick,
Der andakt böjde knä och oskuld myste.
Det var en stund, då jord och himmel båda
På aftonrodnans blommor stämma möte
För att der sjunka i hvarandras sköte,
Då dagens oro och dess myckna strid
Upplöser sig i längtan och i frid.

Vid fenstret af sin villa, bella Fiore,
Satt, denna afton, mästar'n från Urbino,
De milda gratiers gunstling, Rafaël,
Han, som från himlen lockade dess englar
Och fjettrade dem sedan vid sin duk.
I flera timmar hade han arbetat
På sin Madonna di Foligno, slösat
Sitt rika snille och sitt skönhetssinne
På mästerstycket — tills att dagen flydde.
Nu trött och varm han lade bort sin pensel,
Och lutade sig tyst mot fensterbågen,

*) Belönt af K. Svenska Akademien.

Att låta aftonvinden kyla ut
Den heta kind och leka med hans lockar.
Tätt vid hans sida, såsom idealet
För konstnärn står, der stod nu Fornarina,
En jordisk Venus, blottande sin trollverld
Af smäktande behag, och stolt af visshet
Att vara mål för ljuft afguderi —
Tillbedjande igen. Kring älskar'ns skuldra
Låg yppig hennes silkesmjuka arm,
Förföriskt lindad, smyckad af juveler.
Och Rafaël drack eld ur hennes ögon,
Sög poesi från hennes rosenläppar,
Som retande sig tryckte mot hans mund;
Och Fornarina, glödande af kärlek,
Af namnlös glädje mystiskt genomströmmad,
Med kinden flammande af yppig rodnad,
Sjönk hänryckt ner, uti den famn, som bredde
Sig trofast ut att sluta henne om.
Och båda läste i hvarandras blickar
Sitt framtids-öde, varma hjertans frändskap
Och om ett lif, blott fullt af glans och njutning.
Imellan bådas bröst flög diktens engel,
En vänlig dufvopost — tills verkligheten
Med hand af is vid Rafaël nu rörde,
Då dessa ord han i detsamma hörde:
Dränk ej din själ i lidelsernas elf,
Men blicka högre upp — och känn dig sjelf.

Som träffad af en blixt, förvånad, häpen,
Spratt konstnär'n till; han såg på Fornarina
Med ömkans blick; han stötte henne undan,
Steg upp och lade handen på sin panna,
Ett rof för dystra aningar och ånger —
Ack, ty han såg sin kärlek endast brottslig.
Nu mönstrade han skarpt den våta duken,
Nu fann han först: att bilden ej bar spår
Af denna uppenbarelse, som ofta

Från drömmens himmel ömt mot honom log.
Bland klara silfverskyar i detsamma
Steg månen fram, och kastade sitt skimmer
Kring paradiset utanför hans fenster.
Dit blickade nu Rafaël; han ville
Sig trycka fast in till naturens hjerta
Att der försmälta och bli' ren igen.
Och nejdens blommor öppnade då sakta
De fina läppar, och de milda stjernor,
Från blåa dômen af sitt höga tempel,
De hviskade så ljuft, och näktergalen
Till deras milda tankar satt musik.
Och blommorna och stjernorna och fogeln
De sade nu, med samma ord och röst,
Till honom dessa varningar till tröst:

"Ingen återfinner
Drömmens elysé,
Som ej älskar rent och brinner
För den skönaste idé.

Brottslig låga sänker
Hjertat djupt i qval;
Men den rena kärlek skänker
Dig ditt sökta ideal.

Sinnlig åtrå böjer
Själens blommor ner;
Men den himmelska dem höjer,
Mot en sol — som evigt ler.

Dig den solen närma,
Som din bäste vän;
Fyll dig helt med glans och värma
Och blif lugn och klar igen.

Klart det måste vara
Mellan skyn och dig:
Förr'n de himmelska förklara
Och med dig försona sig."

En djup, oändlig suck var allt det svar
Som Rafaël förmådde återgifva;
Naturens anderöster hade träffat
Det hel'ga strängaspelet i hans barm,
Och uppväckt toner der, som förr ej klingat.
Men bäst han stod och hvilade sitt öga
På skådespelet, som i månsken låg
Och växlade i underfulla bilder —
Sönk ögonlocket; och en ljuflig dröm
Steg fram och ritade med rosenfingret
På slumrar'ns panna mystiskt sina tecken.
Då for en skugga öfver aftonhimmeln,
Sångfogeln tystnade i myrthenhäcken
Och stjernorna sig drogo in i skyn —
Men Rafaël han såg en undersyn:

På gyldne thron, af cherubsvingar buren,
Satt himlens drottning; hvitklädd i azuren,
Och vaggade på dagens strålar fram;
Dess purpurslöja ner till jorden räckte,
Och månens diadem dess hår betäckte,
På kyska kinder upprann morgonrodnan,
Och ljuset kring och öfver henne samm.

Och sköna toner sig från rymden sänkte,
De voro tankar, som blott englar tänkte
I glädjen af en evig ungdomsglans;
Och solens eldklot bröt den mörka ether,
Nu öppnades de dolda evigheter,
Der undersköna, leende gestalter
På Psyche-vingar sväfvade i dans.

Och stjernor droppade från himlabågen,
Att gömma sig i hafvets famn, der vågen
På tystna'ns armar låg och sof vid strand;
Då slog den strålande Madonnan sakta
Sin milda blick åt jorden, att betrakta
Den kärleksdruckne ynglingen, hvars öga
Låg tåradt vändt emot sitt barndomsland.

Nu slumraren sin famn åt bilden sträckte,
Men, ack! — den sökta blott han såg, ej räckte,
Så idealet ständigt flyr vår själ.
Till slut gestalten vinkande då lade
De fina händer på sitt bröst och sade,
Med röst af eolsharpans klara toner,
Till den af skönhet slagne Rafaël:

"Du, som för jordens barn vill uppenbara
Den högste kärlek, och för dem förklara
De ljusa andeverldarnas mystèr;
Här står jag nu för dig i all min ära,
Att lysa upp ditt hjerta, och dig lära:
Hur nära jag är den, som *rätt* mig söker,
Och som mig trogen i tillbedjan är.

Så se på mig med detta djupblå öga,
Som hittills fåfängt sökt mig i det höga,
Och aldrig hunnit öfver molnens rand.
Gjut in min själ i din, den varma, klara;
Din bättre engel sedan vill jag vara,
Och följa dig lustvandrande i tiden,
Tills att jag löser dig ur stoftets band.

Men skulle stormen genom verlden hvina —
Var lugn, i stormen vill jag stå och skina
För dig, min älskling, evigt såsom din!
Så var mig trogen. Lef, men för det sköna,
Och skönheten skall kärleken belöna,
Så sätt mig på din duk, der vill jag lefva —
Farväl! nu flyr jag i min himmel in."

Och flydd var synen. Väckt af dagens flamma
Förundrad, rörd stod Rafaël och såg
Igenom glädjetårar upp åt höjden.
Men vid hans sida slumrande och blek,
En bruten lilja lik, satt Fornarina,
Med lutad panna, och det lösta håret
I vågor böljande kring våta kinder,

Der lidelsens demon sin stämpel tryckt.
Tyst till sin tafla Rafaël nu skyndar,
Sin pensel fattar, strör de klara färgor
Med konsterfaren hand på duken ut.
Och se! som Venus Anadyomene
Ur hafvet steg, på duken herrligt träder
Madonnan fram, med samma drag, som nyss
Hon blottade i skyn, och Jesusbarnet
Ler i dess famn, och kring den ljufva gruppen
Sig flätar nu en krans af englahufven.

Men Rafaël betraktade sin målning —
En salig känsla genomfor hans hjerta,
Förlägen, darrande han steg tillbaka,
Ack! ty han såg att verket ej var hans,
Men högre makters. Och han grät af glädje,
Han sönk på knä och knäppte sina händer,
Han tackade sin Gud, med klangrik röst,
Som med sitt ljus, sin skönhet fyllt hans bröst.

ETT BLAD

UR

MILITÄR-DESPOTISMENS HISTORIA.

(SKIZZ.)

"De höga spelet dirigera
Med mer och mindre säker takt."

1.

Hvad är "blind lydnad?"

Ett experiment med samvetet och förnuftet.

Huru bör denna hörsamhet betraktas?

Såsom militärdespotismens lifsluft.

Än militärdespotismen?

Såsom en stor spindelväf, hvarigenom de stora kräken flyga obehindradt, men de små blifva fasthängande.

Och militärdespoterne sjelfva?

Såsom klockor, de der ringa andra till kyrkan, men sjelfva stadna utanför.

2.

Hvad anbefaller första paragrafen uti förnuftslagen?

Att först tänka och sedan handla.

Hvad innehåller den grundprincip, hvarifrån militärlifvet hämtar sin glans och sitt bestånd?

Att först handla och sedan tänka.

Hvad kallas detta med andra ord?

Den blinda lydnaden.

Hvad skulle man häraf kunna sluta?

Att förnuftet och den blinda lydnaden äro oberoende af hvarandra.

3.

Hvad anbefaller oss den blinda lydnaden?
Att blifva maschiner.
Är detta så nödvändigt för de s. k. segrarne på "ärans fällt"?
Alldeles icke.
Hvartill tjenar det då?
Det lär menniskan att blifva ödmjuk; och derjemte undervisar det henne: att hon icke skall misströsta, om hon ock ser, att det odugliga växer öfver det dugliga; med ett ord, att denna snöda verld af henne bör betraktas såsom en enda stor rekrytschola.
Huru benämnas rörelsekrafterna i denna vishets-anstalt?
Underhafvande och förmän.

4.

Hvad vill en underhafvande säga, nb. i militärstyl?
En fattig, syndig menniska, hvars lott är att ligga under.
Uti hvad?
Naturligtvis i allt stort, skönt, godt och förträffligt.
Hvad skulle man derför kunna kalla en sådan der underliggande?
En fotapall åt det uppsatta.
En underlydande är således mycket beklagansvärd?
Oftast.
Och särdeles?
När han förblandar föreskrifterna uti sin militärkateches med — —
Sjung ut? —
Med sunda förnuftets.

5.

Hvad är en Förman?
Det är:

"En Gud uti staccato,
Och sjelfva Fan i pizzicato."

Hur bör en Förman betraktas?

Såsom idealet af en upplyst man, den der i allt kan tjena till föresyn åt sina underlydande.

Men, om en förman skulle vara behäftad med vissa större lyten, t. ex. en hopklämd fattningsförmåga, en lösaktig karaktär, en hjerna med lösa skrufvar; om han i tjensten skulle befinnas skröplig, och i sitt enskildta lefverne oefterrättlig; — hvad har då den subordinerande att framförallt besinna och trösta sig med?

Att sjelfva solen har fläckar!

I den lilla gränsestaden X, belägen uti nordvestra Tyskland, tilldrog sig icke längesedan en händelse, som väckte mycken munterhet i orten, måhända till stor del deraf, att händelsen utgjorde en af de skarpaste parodier på den militärdespotism, som, snart sagdt, bildat denna del af den civiliserade verlden till en enda stor cassern.

Vid det i X förlaggda garnisonsregementet befunno sig tvenne officerare, hvilka nästan i allt kunde kallas hvarandras antipoder. Den ena af dem var Kapten Samuel Buttler, och den andra Löjtnanten Axel Rupert von Kosinsky.

Kapten Buttler var ett lefvande uppslag af den personifierade hvardagsprosan; en af dessa råa, hämdlystna och småaktiga naturer, som ingenting kunna glömma, af orsak, att de ingenting kunna lära sig att minnas. Aldrig hade en ofärdig själ fått sig en mera passande stofthydda, än Kapten Buttlers; det inres och yttres egenskaper uttalade sig högt uti idel dissonancer, och det skulle äfven för det mäst musikaliska öra varit omöjligt att här upptäcka en enda ren ton. Uti sitt enskildta lif hade Kapten Buttler, genom sin inbillade talang att karrikera andra, sjelf ihopasmält till en stereotyp af förvridna drag; och uti sin tjenst utmärkte sig denne officer förnämligast genom sin omenskligheت mot truppen, sin högdragenhet mot sina underlydande, sin krypande ödmjukhet mot dem, som voro öfver honom; och genom hvilken taktik det lyckades honom att vinna ett visst förtroende och anse-

ende hos dem af sina förmän, hvilka, i sina embetsgöromål, voro lika odugliga, som han sjelf.

Löjtnant von Kosinsky, härstammande från en både gammal och mycket ansedd familj, var en af dessa chevaleriets sällsynta representanter, hvilka, genom sina inre företräden så väl förtjena de yttre, som den medfödda börden förlänar de sina. Inom regementet var Löjtnant Kosinsky ansedd, som den skickligaste militären och såsom den bästa kamraten. Uti hela hans väsen förklarade sig denna manliga skönhet, denna oemotståndliga kraft, som eröfrar allt, utan att bemöda sig derom. Det var denna själens styrka, som aldrig låter ett hinder ligga sig i vägen till det mål, som den en gång föresatt sig att vinna; utan likvist att fela mot den så vältaliga ödmjukhet, som är den upphöjda mensklighetens kännemärke.

Kapten Buttler och Löjtnant Kosinsky tjenade vid samma compagni — olyckligtvis för båda — ty när känner sig det odugliga mera blottadt än i det dugligas grannskap? Och när lider det förträffliga mera bittert, än när det måste subordinera det usla och befängda?

Emellan de båda officerarne hade också uppkommit en lätt förlåtlig och lika lätt förklarlig kyla, som å ena sidan var ett foster af afund, och å andra en frukt af medömkan och förakt. Resultatet af denna ömsesidiga missbelåtenhet skulle naturligtvis utfalla till den befallandes fördel; ty, sådana äro krigslagarna i X och på månget annat ställe: *Att för Krigstuktens befrämjande, göres mindre afseende på rätt och sanning, än på den starkes vilja att förklara dem efter sitt behag.*

Också vid alla tillfällen försökte den öfvermodige Kapten Buttler att göra tjenstgöringen så bitter som möjligt för sin Löjtnant, och såmedelst alltid låta honom erfara hela obehaget af den beroendes ställning. Någongång bar väl den förföljde sitt kors med tålamod; men oftast stötte han förmanskapet tillbaka med strålen uti sin vredgade blick, eller ock afväpnade han den befallande ynkligheten genom sin öfverlägsenhet i de reglementariska föreskrifterna, på hvilka Kapten Buttler hade en

verklig medfödd otur att snafva och falla omkull, samt genom dessa saltomortaler göra sig löjlig i kamraternas ögon.

Efter ett af dessa ridiculiserande nederlag föresatte sig Kaptenen, upptänd af den häftigaste vrede, att, med hela kraften af sitt tjenstemanna-öfvertag, sönderkrossa den i hans tycke vanmäktige subalternen. Under ett samtal de båda embetsmännen emellan, hade den mäktige, efter vanligheten, vågat oförtjent reprochera sin Löjtnant, hvarefter denne svarat och förklarat sig mera hemma i sina stycken, än den klandrande. Detta gaf luft åt den innehållna illskan; Kaptenen svor och hotade med duellsplakatet, och från den stunden var kriget på lif och död dem emellan förklaradt.

Akten er, J subalterner! att glömma den afgudadyrkan man är skylldig sina förmän. *Allt kunna de kanske förlåta, blott inga jemförelser med dem!*

En morgon, då Löjtnant Kosinsky stod som bäst sysselsatt att exercera sin anvista truppafdelning, kom hans compagnichef till stället, betraktade handgreppen och gjorde för sig sjelf några anmärkningar, öfver undervisningssättet, jemnt och nätt så högljudda, att de kunde höras af den, som dem angick. Utan att låta sig bekymra öfver det mindre passande uti sådana tillrättavisningar, fortsatte Löjtnanten sin påbörjade instruction, då Kapten Buttlers skorrande stämma afbröt honom sålunda:

"Löjtnanten skall nogare följa reglementet, jag befaller, framför allt, att inga petitesser må förbises. Vid skyldradt gevär skall gevärspipan vara midt för bröstet, ty så vill jag."

"Denna gång kan jag ej fästa något afseende vid er vilja, Kapten", svarade subalternen kort.

"Huru"? dundrade grötmyndigheten och sammantryckte sina blåsvarta läppar, så att de blefvo hvitare än giftet på en ormgadd. Men då denna fråga blef obesvarad, fortsatte Kaptenen: "Flygelmannen till höger i första ledet står snedt, ser ni det ej, Herre, eller hvad tusan djeflar tänker ni på? Piska den lata lymmeln, så att han får pli, jag befaller er det."

"Äfven denna gång kan jag ej fullgöra er ordres", återtog Löjtnanten.

"Ni är en förbannad resonör, Kosinsky, men jag tål ej sådant folk vid mitt compagnie", bedyrade Kapten Buttler, under det han häftigt gick subalternen på lifvet, och kom i hettan att trampa hans ena fot.

Kosinsky skuffade den närgångne åt sidan.

"Olycklige! bär ni hand på er befälhafvare?" utfor nu denne, alldeles ursinnig.

Den tillfrågade skrattade åt den hotande öfvermakten, som ej en gång hade makt öfver sig sjelf.

"Herre, ni är en mutin, hör ni det; men jag skall sätta er der hvarken sol eller måne skall skina", förklarade compagnichefen under svordomar.

"Och ni, Kapten Buttler, är en åsna, men det rår ni ej för", svarade Kosinsky kallt.

"I arrest, Löjtnant. Inför ståndrätt skall ni ansvara mig för detta ord, som skall kosta er lifvet och äran. Jag önskade kunna nedlägga denna sak, men jag bör det ej, ty det skulle obestridligt gifva militärdisciplinen dödsstöten", sade Kapten Buttler triumferande, befallte truppen rycka in, och gick nu att hos vederbörande anhålla om krigsrätt.

Nyheten om Kosinskys arrestering spred sig snart inom hela garnisonen. Alla hans kamrater skyndade till honom, att uttrycka sitt deltagande för militärdespotismens offer. De, som hittills endast hade förnummit anklagarens tillmälen, ansågo vännen förlorad; men han tröstade dem med leende mund: att han ej fruktade den hotande faran.

Krigsrätten utsattes. Kapten Buttler hade skriftligen till Majorsbefälet inlemnat sin rapport om den förskräckliga tilldragelsen, samt derjemte bifogat sina anspråk på den brottsliges straff. Denna inlaga förevistes Kosinsky, som förbehöll sig rättigheten att äfven skrifteligen få afgifva sitt svaromål, hvilket bifölls.

Man hade visligen inom garnisonen i X inrättat så kallade pröfningsdomstolar, dels för att med dem kunna

förekomma dueller och rättegångar, dels för att härigenom gifva den i tjensten förföljde ett tillfälle att vädja till kamratskapet, och såmedelst hålla militärdespotismen inom behöriga gränsor. Dessa pröfningsdomstolar voro sammansatta af sju militärer, af hvilka parterne utvalde hvardera tre och garnisonsbefälet den sjunde. En sådan förlikningscommité skulle alltid sammanträda dagen före hvarje utsatt krigsrätt, för att, om möjligt, förekomma densamma.

Pröfningsdomstolen hade redan emottagit och granskat Kapten Buttlers påstående, då Löjtnant Kosinsky inkallades, att inför de församlade ledamöterne lemna sina förklaringar.

Med mycken värdighet framträdde den anklagande, men på hans panna thronade stolthet och i hans öga blixtrade mod. Sedan han vördnadsfullt helsat på sina domare, framtog han ett papper, uppvecklade det långsamt, och, på ett tecken af ordföranden, började att läsa:

Mine Herrar!

Af alla samhällsklasser är militärväsendet det enda, hvarvid man ännu ej funnit för godt att följa med tidens humana fordringar. Hvad som inom denna klass borde sammanhållas af *en medborgerlig anda* — sammanhålles ännu af ett skräcksystem, som beklagligtvis alltför ofta lemnar den starke och mäktige tillfälle att obehindradt utöfva sitt förtryck emot den svagare och subordinerande.

Inom ingen embetsmannacorps uttalar sig detta öfvervälde dessutom vidrigare, än inom militärståndet. Måhända bör orsaken härtill sökas deri: att ju mera obegränsad frihet dumheten, eller småaktigheten, eller herrsklystnaden får, ju odrägligare blifva hvar och en af dem. Men jag afhåller mig från alla vidare betraktelser, för att direkte komma till Herr Kapten Buttlers ingifna klagomål emot mig.

Detta klagomål tycks stödja sig på trenne hufvudanmärkningar: 1) att jag ej hörsammat gifna ordres, 2) att jag burit väpnad hand emot förman, och 3) vågat förnärmande liknelser om honom.

Till en början får jag förklara dessa angifvelser grundfalska.

Rörande den förmenta ohörsamheten, får jag upplysa huru härmed sammanhänger. Under sista exercisen emottog jag af min compagnie-chef, Kapten Buttler, tvenne befallningar; den ena: att förändra reglementariska föreskrifter, eller, med förändrade ord, visa vanvördnad mot gällande lagar; den andra: att med handgripliga medel inplanta pli uti en soldat. Naturligtvis kunde jag ej åtlyda dessa ordres.

Den reglementariska förändringen bestod deruti: att Kapten Buttler sade sig vid skyldradt gevär vilja hafva gevärspipan midt framför bröstet. Reglementet föreskrifver dock tydligt: att under nämnde tempo skall pipan vara midt framför venstra ögat. Jag hemställer till högloflige pröfningsdomstolen huru ogörligt det var, att här låta en högre ordres med en lägre sammansmälta.

I sammanhang härmed, får jag hos rätten anhålla: att innehållet uti reglementets inledning måtte tillämpas å Herr Kapten Buttlers försök att förändra en generalordres. Denna inledning lyder: ”Vi hafva för godt funnit att antaga och stadga, samt härmed genom trycket låta kunnigt göra detta excercis-reglemente till fot, med uttrycklig befallning till vederbörande: att detsamma till *nograrm* efterlefnad iakttaga.”

Att jag ej kunde hörsamma förmans ordres, att nyttja det af Herr Kapten Buttler iakttagna och approberade handgripliga tillrättavisningssättet torde förlåtas — mindre Löjtnanten — än menniskan. Jag tror dessutom att den tid snart varder kommande, då soldaten skall förstå att begagna sig af represalier, väl vetande att *först då* upphör hans förblandning med den osjäliga fänaden.

Andra anklagelsepunkten skulle visserligen vara dräpande, om den ej vore sanningslös. Till mitt försvar må jag endast anföra att då Kapten Buttler behagade nyttja min ena fot till uppkomst, genom att stiga på den, begagnade jag mig af min venstra hand, för att flytta Kaptenen från den med orätta medel bekomna hedersplatsen.

Uttrycket att min hand var väpnad, torde få betraktas såsom ett foster af den "upphöjdes" för tillfället i mindre jemnvigt befintliga, något gäsande lynne, ty värjan hölls under den ifrågavarande operationen uti min högra hand. Anklagaren har således gjort sig saker till en dubbel osanning, vid hvilken likväl jag ber att rätten ej måtte fästa något afseende, efter den gäller Herr Kapten Buttlers kända ridderlighet.

Att jag kallat min compagnichef en Åsna, eller, som han sjelf modifierar uttrycket, "liknat" honom dervid — är i fullkomlig enlighet med rätta förhållandet. Dock skedde detta ej förr, än bemälte förman apostroferat mig med ordet "mutin." Låtom oss nu med den analytiska knifven nagelfara dessa "liknelser", för att sedermera fullkomligt kunna afgöra, hvem af oss varit den mäst felande.

Ordet "Mutin" betyder, enligt Ditmejers Franska och Tyska Lexicon, en *upprorisk menniska*; således en person, som stämplar mot statens frid och säkerhet — eller med annat talesätt: en brottsling af första ordningen. Mine Herrar! Jag frågar er alla, om icke Kapten Buttler med denna högst sårande benämning kränkt mitt medborgerliga anseende och förklarat mig en fiende till den lagliga ordningen?

Återigen, hvad ordet Åsna beträffar, så tror jag, att en underlydande dermed kan få beteckna en förman, utan att fela i aktningen mot honom.

Att likna menniskor vid djur, är till och med ett af vältalarens och skaldens ofta begagnade och tillåtna talesätt. Ja, man har dervid mången gång iakttagit mindre urval af kreatur, än jag, då jag hållit mig vid Åsnan.

Det gifves djur, som skulle kunna kallas jordens förbannelse; neml. Lejon, Örnar o. s. v. Men nu liknar oss den store Gustaf Adolf vid ett Lejon (se hans Parallelen), och Goethe benämner sin hjelte en Örn, uti sorgespelet Egmont; och skulle således dessa båda författare gräseligen hafva felat mot aktningen för det stora och ridderliga, efter de, enligt Anklagarens sätt att döma, liknat de citerade personerne vid vildjur. Hvar och

en ser följaktligen hur Kapten Buttler varit oförmögen att uppfatta bildspråket.

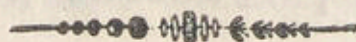
Nu är Åsnan ej något vilddjur, utan snarare ett af de ädlaste, som idisslar och sympatiserar med menniskan. Vår lärde Forchammar kallar henne en "trohetens sinnebild" uti sin "Naturen, als Lehrerin", hvilken mention honorable visserligen ej till alla delar kan gälla Kapten Buttler, som redan tvenne gånger, vid fyrtio år, begärt äktenskapsskillnad. Den skarpsinnige Cuvier uttrycker sig om Åsnan, att hon är "une creature bien raisonnable," hvilket ju alltid bör betraktas såsom en hederstittel, nb. då det rör oss. Och sluteligen gör jag mig ett särdeles nöje af att vädja till den snillrike och upplyste Buffon, som äfven tycks taga Åsnans beskydd, då han säger uti sin Histoire naturelle: "Son (Åsnan) sang est pur, et quoique sa noblesse soit moins illustre, elle est toute aussi bonne, que celle du cheval; pourquoi donc tant de mépris pour cet animal, si bon, si patient, si sabre, si utile?"

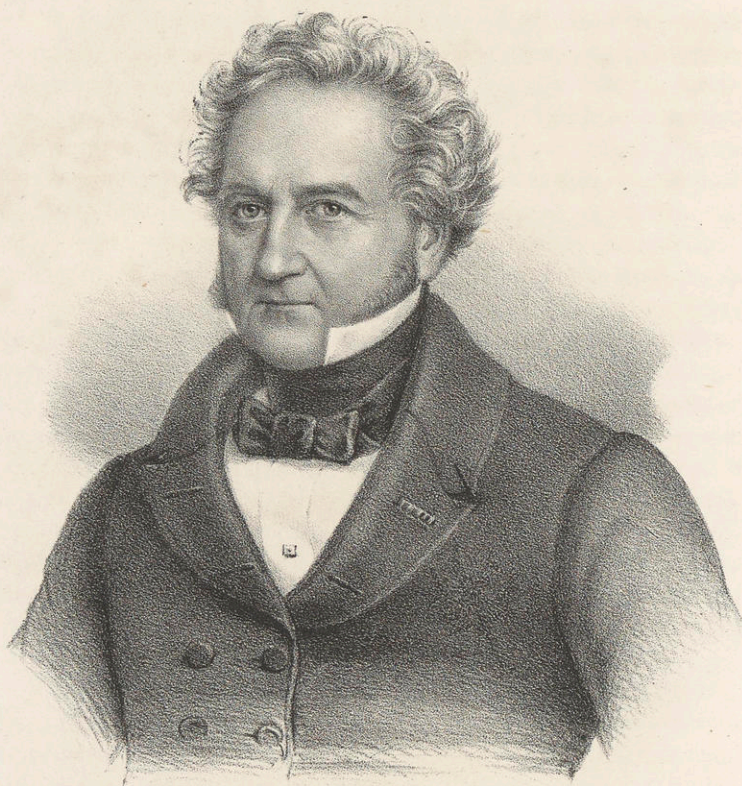
Under hemställan till Herr Kapten Buttler att nöjaktigt besvara denna den store naturforskarens allt för länge obesvarande fråga, innesluter jag mig i högloflige pröfningsrättens goda minne, naturligtvis i det hoppet: att rättvisan må fälla mitt utslag. —

Den anklagade afträdde. Hvad pröfningsrätten beslöt, är väl okändt; men så mycket förorsakade Kosinskys försvarsskrift: att Krigsrätten inställdes, Kapten Buttler fick permission att lemna staden, för att, som det sades, sköta sin helsa, och att officerscorpsen gjorde ett ståtligt kalas, der den enda skålen som dracks, beledsagades af följande vers:

Väl hända det kan
Att en duglig man
Behandlas i verlden helt slätt;
Men ej länge det går;
Sin belöning han får
Dock slutligt af *Sanning och Rätt.*

Albano.

Bernh. v. Beskow.

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson. Tr. hos. Anderson.

BERNH. VON BESKOW.

SCENER

UR

SKÅDESPELET

GUSTAF ADOLF I TYSKLAND.

GUSTAF. OXENSTJERNA.

Konungen sitter vid sitt skrifbord och genomser några papper.

Oxenstjerna (efter en tystnad, under hvilken han betraktat Konungen).

Ers Majestäts beslut är än orubbligt?

Gustaf.

Ja. — Har du något nytt från Charnassé?

Oxenstjerna.

Han tror att Kardinalen ej skall vägra,
om ett förbund med Frankrike blir slutadt,
att lemna Sverges Furste kungatitel —

Gustaf.

Högst vigtigt! Rätt Fransyskt! Nå — vidare?

Oxenstjerna.

Om Sverge ställer fyrtitusen man,
att kufva Kejsarn och befria Tyskland,
han torde lemna fyrahundratusen —

Gustaf.

Man? . . .

Oxenstjerna.

Visst ej, dalrar, årligt krigsbidrag,
i fyra år. Dock är ej denna punkt
än rätt bestämd —

Gustaf (stiger otålig opp).

Han vet så väl, som vi,
att Sverge ej kan ställa fyrtitusen,
knappt fjortontusen man, i denna stund.
En Svensk, alltså, för tie silfverstycken?
En Judas-penning — Jesuiter-lön!
O, lefde Henrik blott! — Den dolk, som träffat
hans hjerta, träffade ock menskligheten,
och Tysklands räddning, och Europas framtid!

Oxenstjerna.

Ni ser, hvad ni af Frankrike kan vänta —

Gustaf.

Och dock — det tycks en räddningsspån på hafvet.
Blott ordet: "Bundsförvandt af Richelieu,"
är re'n en här. Den sak hans djupa statsblick
omfattar, är ju lyckans skötebarn
i hopens ögon.

Oxenstjerna.

Slut förbund med Ludvig:
Hvad har ni vunnit? Är hans land ej sjelf
förlamadt af den brödrastrid, som väpnar
hvar Catholik emot hvar Hugenott?
Ett religionskrig har ej plan, ej gräns.
Har Spanien ej i sexti år sin lifskraft
tömt för en sådan strid? Och hvar syns målet?
Ett hundra-årigt Hekla lågar Tyskland
och slungar bränderna till fjerran land,
men låt dem återfalla i den krater,
som kastat dem. Volkaner släckas ej.
De måste brinna ut. Så vill naturen.

Gustaf.

Men rädda undan lavan af volkaner,
hvad som kan räddas, bjuder menskligheten.
Hvart jordskalf är en plågande hjertklappning
i jordens innandöme. Äfven tiden
har slika tecken. Slägten måste blöda,
att ej de högre tingens hjertpuls brister.
Då fattar stormens hand de vigda klockor
och ringer samman. Menskligheten tågar
i härnad emot mörker, våld. Hon strider
med bibel, penna, röst och svärd. Hvar dödlig
har fått sitt rum i verldens stora drabbning,
som slår från tidens morgon till dess qväll,
hvars lösen Gud har gifvit: Ljus och frihet.
Vi framgå, strida, falla. Skaran vandrar
utöfver våra lik, med nya fanor;
ty menskan dödlig är, ej menskligheten,
mitt hjerta kan förkolna, ej dess mål.

Oxenstjerna.

En djup, en helig tanke. Men hur ofta
ses tiden ej med större ifver drabba
för helgden af en *fördom*, än en sanning?
Och denna sanning, som med svärd bevisas,
blir ofta sist den råa styrkans rätt.

Gustaf.

Den ädla kampen för en helig sak
förbrödrar, höjer och upplyfter folken,
och i den kampen krigets fakla byts
ej blott till frihetens, men ock till ljusets.

Oxenstjerna.

En fridens tanke lyfter menskoslägtet
mer än ett blodigt sekel. Jorden grönskar
ej af de dånande vattfallens skum,
men af de stilla bäckars lopp, som hemligt

lifnära värman i dess modershjerta.
Det var ej kriget främst, som danade
Spartaner, hof till räddare af Hellas
det lilla folket opp — det var Lykurgus.

Gustaf (skakar, leende, på hufvudet).

Att tänka lika, och så olikt dock!
Vi likna tvenne ur, af hvilka visarn,
som ger sekunden an, omvexlar flygtigt,
men som dock slå den stora timmans slag
tillsamman. — Du vill ljus och menskorätt,
så väl som jag. Du vet, det är ej hugskott,
det är ej min, men mensklighetens ära,
som drifver till den stora kampens vågspel!

Oxenstjerna.

Hur vidtutseende är detta spel!
Hvad är en vunnen seger? — Intet. — Hvad
ett kufvadt rike? — Intet. Verldens största
härförare och furstar lemna må
sitt namn, sin här, sin krona på en valplats,
det rubbar ingen af de krafters gång,
som nu i tiden strida mot hvarandra.
Hvad stat mot stat och kyrka emot kyrka
ett sekel kämpat om, i blodigt harnesk,
det kan ej bli ett enskilt slägtes uppdrag
än mindre någon dödligs, att afsluta.
För djupt, mångtrådigt väfd är denna gåta,
att lösas ens af Macedonierns svärd.

Gustaf.

Ej lyckas något stort, förutan tron
derpå. Hvad vore eljest Alexander?
En blind nattvandrare på slumpens tornspets.
(*Pekar på sitt bröst.*)
Jag känner något här, som säger mig
att jag är den som gåtan lösa skall.

I hvarje menskas bröst förborgad hvilar
förkänslan af dess mål, spord stundom blott
som dunkel aning, namnlös, men som evigt
dock lefver — helst i lifvets skönsta stunder,
fastän med jordens fröjder icke slägt.
Det gifs ock ögonblick, då tvenne verldar
den himmelska och jordiska, sig närma
och evighetens tanke, sänd till räddning,
i jordisk handling återspeglas skall.
En sådan stund är den närvarande;
och hvem, som korats ut, att verket leda,
det vet det öga ej, som dunkelt blickar
ur stoftet, men blott det, som ser ur skyn.

Oxenstjerna.

Det är ett öde då — en skickelse
af Gud — en högre makts fördolda maning,
som leder ert beslut? — Men förrän åter
blodsfanan stickes opp, låt än en gång
en blick af lugn och oväld pröfva, dömma
er ställning och ert folks. Den fjerde Christian
med dubbel makt, och mer, ju kämpat har
den samma kampen. Sjelf ni honom skattat
som kung och krigare främst i Europa;
likväl en drabbning bröt hans hela makt,
och krigets fasor återkastades
i hjertat af hans eget land. Ert folk
har räknat föga fred se'n sjutti år —
i tjuge har ni sjelf fört ärfda strider,
och krigarns leder glesna mer och mer —

Gustaf (*afbrytande*).

Jag vill förlägga stridens fält till Tyskland.
Det ger oss folk och bröd och mynt och vapen.
Ett heligt krig, som detta, när sig sjelf.

Oxenstjerna.

Tro icke, att de svärd, på dem ni räknar,
åt Religionen ensamt vigdes in.
De äfventyrare med furstekronor,
i doldt, i öppet uppror mot en brusten
förbundsförfattning, de der låna manteln
af nit för kyrkan, att förfordra egen
herrsklystnad eller plundra klostrens hvalf —
de gå dit fördeln lockar — lika väl
i Påfvelige, som i edra leder.

Gustaf.

Du ser för mörkt.

Oxenstjerna.

Och ni, min kung, för ljust.
Ni fritt må kalla min försigtighet
en nattlig fakla, mot er högre stjerna,
men stjernan höljas kan af moln — då strimmar
dock faklan ledande i jordens töcken.

Gustaf (fortfarande).

Ännu har ingen obefläckad hand
höjt Trons banér. Jag hoppas än på Tyskland!
Upplösning herrskar, säger du? Välan,
en ande komma skall, som kastar ljus
i detta chaos, ordnar elementren
och bildar dem till en pånyttfödd verld.
Den anden är ej min, den är från ofvan,
af mig han fordrar blott min tro, mitt svärd.

Oxenstjerna.

Och Sverge? ... Hvad blir borgen för dess trygghet
vid sidan af ert drömda jätteverk?

Mitt

Mitt hjerta hänger fast vid denna fråga.
För mig stod länge skönast denna bild
af hela Nordens välde i en hand,
då denna handen var den store Gustafs.
Ej blott på vidden byggs det fasta väldet,
det byggs åt höjden och på djupet äfven.

Gustaf.

Mitt fosterland är hela mensklighet.
Hvem, då han rädda vill en drunknande,
främst tänker på sig sjelf, på egen frälsning? —
Om Gud ej strider för oss, och med oss,
gifs framgång ej; men om — som jag det hoppas —
med oss är Herren, ho står då emot oss?

Oxenstjerna (efter någon tystnad).

Ers Majestät begynner sina segrar
med mig. — Jag nödgas tystna, om jag än
har mången vigt ännu i tviflets vågskål.
Dock *ett* min pligt mig bjuder ej förhålla.
(Går Konungen närmare.)
Vet, om ni ock er segerfana fäster
i Kejsarns egen jord, var viss, man önskar
ej er till Tysklands herre mer, än Kejsarn!
Då, liksom iglar mättade, affalla
de, som den hårda nöden gjort till vänner.
I segrarns spår gror afund. Grannars hat
ur korta hvilan vaknar. Bakom er
stå opp de fiender, som bida blott
ett vidrigt vapenskifte för er här,
att stänga er från hemland, folk och krona.
Derför, gå ej till Tyskland. Öppna här
en fristad för vår rena Gudalära.
Här må vi strida, dö för den, om vantron
bestiger våra berg.

Gustaf.

En krigare
vill förekomma, icke förekommas.
Att slå sin slagtning uti oväns land
de gamle redan lärt oss.

Oxenstjerna.

Modet ofta,
hos er, kom krigarn att förgäta Kungen.
Om denna fruktan, hvaraf tanken blott
mitt hjerta isar, en gång verkliggjordes —
om ni från striden icke återvände? . . .

Gustaf.

Ja, jag är menniska —

Oxenstjerna.

Ert folk, er maka,
Ert späda barn? . . .

Gustaf.

De ha ju Gud — och dig.

(*Konungen sträcker sina armar mot honom. Oxenstjerna störtar i hans famn.*)

Rikssalen på Stockholms Slott.

Tessin, *jemte tre andra Rådsherrar från Stralsund, alla svartklädda.*

Tessin.

Här skall han komma. Låtom oss med böner,
och famnande hans knän, anropa räddning.
(Deputerade af Borgare- och Bonde-Stånden träda opp.)

En Borgare (till Tessin).

J ären främlingar, godt folk?

Tessin.

Från Tyskland.

Borgarn.

Och kommen så, på rikssaln?

Tessin.

Man har sagt oss,
att Sverges Kung är de förtrycktas far,
hör deras bön på alla tungomål.

Borgarn.

Åh ja. — Nå — den Fridländarn, han huserar!
Han gör det väl ej fett för er, kan tänka?

Tessin.

Nej.

Borgarn.

Vi på länge ock ej sett en skuta
från Pommern.

Tessin.

Våra sista fartyg förde
till Svenska kusten våra barn och hustrur.
Fem skepp gått lyckligt, men det sjette sjönk —

trehundra barn och qvinnor drunknade —
bland dem min hustru och min yngsta son.
(Torkar sina ögon.)

Borgarn.

Det är förskräckligt dock!

Borgare och Bönder.

Förfärligt — gräsligt —
att nödgas fly sitt land! —

Tessin.

Vi vilja ej
bli trälar, ej afsvärja fädrens tro.

Borgarn.

Och dertill vill då Kejsarn tvinga er?

Tessin.

Ja.

Borgarn.

Hvarmed har ni retat då hans vrede?

Tessin.

Hvarmed plär sparfven reta örnens vrede?

En Dalkarl.

Om det så långt ej vore bort till dig,
och just hö-anden icke stod för dörren,
så ville jag, och några af de mina,
väl slå ett slag för dig.

Tessin (tryckande hans hand).

Gud löne er
för detta ord! Det var en hoppets stråle.

Konungens Fogat (träder in).

Gif rum för Kung och Ständer!

Flere Röster.

Rum! ge rum!
(Borgare och Bönder intaga sina platser.)

De Förre. Prester. Adel. Krigsbefäl. Konungen och Drottningen, förande emellan sig CHRISTINA.

Tessin (träder fram med de sina och böjer knä för Konungen).

Gustaf.

Stig opp, god' vänner! Hvilka ären J?

Tessin.

Vi äro ringa folk, Ers Majestät.
Men inför Gud och Gustaf är ju ingen
olycklig ringa. Derför ha vi vågat
oss öfver hafvet hit, anropande
det sista stöd, vi äga nu på jorden.

Gustaf.

Hvem har er hitsändt?

Tessin.

Stralsunds Borgerskap.

Gustaf.

Hvad främlingar mig sända, plär jag ej
inför mitt folk fördölja. Tysklands öde
mig nära rör. Jag sjelf har rikets ombud
hitkallat till ett samråd för ert väl.
(Går med Drottningen och Christina upp till thronen, der de taga sina platser.)
Rådsherre ifrån Stralsund! Säg ert uppdrag.

Tessin (träder fram).

Det är ej för den jordfläck, som oss födt
vi tale ensamt. Jämrens rop vi före
från alla trosförvandter. Kriget tryckt oss
i fjorton år. Och dock var denna gissel
den mildare. Förödda ligga fälten —

askhögar röja blott hvar slott och byar
förr stodo — ingen kyrka öppnar mer
försonande sitt sköte. — Dessa minnen
ha Wallenstein och Tilly lemnat oss. —
O, de förskräcklige! . . . Och likväl släpptes
ej ödeläggelsen, af deras jernhand,
så tygellöst, som nu, då Conti's bödlar
ha öfversvämmat, dränkt i blod vårt land!
Hvad är — för män — kamp, armod, sjelfva döden,
mot denna ångst, då röfvarhopars jern
stå höjda öfver fäder, barn och makar,
då våldet icke skonar kön och ålder,
ej liken ens, i grafvens djup, från rån!
Den sista skatt, den dyraste, vi ägde,
vi bortsändt öfver hafvet — barn och makar,
och svurit dö för våra fäders tro.
Du har ju samma tro? Ditt folk ju har den?
Vår ringa hop af makten lätt besegras,
men understödd af er, den blir ett bålverk,
för Tysklands — kanske för er egen frihet!

Gustaf.

Ej främmande för mig är denna klagan,
den länge re'n genljudit i mitt hjerta.
(*Vändande sig till Ständerna.*)
Ja, gode Män och Ständer! Som *han* sagt,
så är det. Tyskland tyngs, vi sjelfve hotas
af andligt slafveri och verldsligt ok.
Jag vore icke värdig Wasa's krona,
om jag ej vågade mitt eget lif
för denna tro och frihet, som han skänkt oss,
Men J mig redan följt till ärfda strider
i tjuge år. Jag kan ej fordra mer;
ett andedrag af fred bör unnas Sverge,
ty krigets bördor tryckt er mäkta hårdt.
Dock minnens väl, att ingen räddas *ensam*
i den förstöring, som går genom tiden.

Mig synas derför blott två ting, att välja.
Den ena lotten *frid* — men slafveri,
den andra åter *strid* — men tro och frihet.
Nu väljen, Svenskar! *Jag* har redan valt.
(*Stiger opp.*)
Mitt ord är strid! — Hvem följer mig af er?

Allmänt Rop.

Vi alla — alla, följa dig i döden!

Gustaf (*till Tessin*).

Flyg till de dina, säg: med nästa sol
går Gustaf och hans här till Tysklands räddning.

Tessin.

Din bild, som en skyddsengels, tecknad var
i våra hjertan re'n, förr'n vi dig sågo.
Du kommer — ingen makt skall oss besegra!
(*Går skyndsamt med de sina.*)

Gustaf (*nedstigande från thronen med Drottningen och Christina. Till Ständerna*).

Er tackar jag, i menskligbetens namn!
En aning säger, att jag torde falla
i denna helga kamp! — Välsignadt vare
den Högstes namn i döden, som i lifvet! —
Men om jag aldrig mer er återser,
förgäten ej min maka och mitt barn.
(*Lyfter opp barnet.*)
Förblifven trogne denna späda telning,
som ej förmår att bära Kungars krona,
om den ej stöds af edert råd, er samdrägt.
(*Djup och allmän rörelse bland Ständerna.*)

En Dalkarl.

Ja — låt oss se ditt barn. Vi ofta hört
Christinas namn, men aldrig henne sett.

Gustaf (*lemnar honom barnet*).

Der är hon.

(*Bönderna betrakta barnet.*)

En Bonde.

Ja — hon har sin faders panna —

En Annan.

Hans blåa ögon —

Dalkarlen.

Det är Gustafs dotter.
(*Återlemnar barnet till Konungen.*)
Du var ju sjelf ett barn, då dig vi hyllat;
Din dotter, med Guds makt, brå's väl på dig,
så vilja vi, om Gud dig från oss kallar,
bli henne trogne, som mot dig vi varit.

Rop af Ständerna.

Ja, ja! Christina är vår arfvedrottning!

Gustaf (*rörd*).

Jag tackar er, och drar till helga striden.
Farväl . . . farväl! . . . Min maka! . . . mina barn! . . .
J ären alla ju mitt hjertas barn!
För er jag stridt och blödt — för Sverges ära!
(*Återhållande sina tårar.*)
Farväl, och må vi en gång, efter kampen,
om här i tiden ej, dock alla trogna,
få återses i evigheten! — Amen!

(*Trycker Drottningen till sitt hjerta, under det han upplyfter andra handen till välsignelse öfver sitt folk. De närvarande stå i spridda hopar, med sammanknäppta händer och böjda hufvuden, liksom förenande sig i en stilla bön. Täckelset faller*).

En Dödgräfvares hus i Halliska förstaden vid Leipzig. I bakgrunden stå några likkistor. På väggarne äro dödskallar, ben, timglas och liar målade. Öfver dörren läses i stora hvita bokstäfver: "Memento mori." *Till höger, längst fram, en bönpall med krucifix.* TILLY. PAPPENHEIM *och en Adjutant, som under hela scenen blir stående vid dörren.*

Tilly (*tankfull, med händerna på ryggen*).

Hur länge alltså fortfor stadens plundring?

Adjutanten.

I trenne dygn.

Tilly.

Hvad tiden dock går fort. (*Tystnad.*)
Skref ni till Kejsarn, enligt min befallning?

Adjutanten.

Ja.

Tilly.

Låt mig höra.

Adjutanten (*afsides*).

Gud! om jag ett ord
förgätit, är min sista timma slagen.
(*Högt.*)
"Af Israels svärd på nytt den gamla ormens
afföda träffats. Zion stämme upp
sin lofsång! Branden af Jerusalem
förgätas skall, då denna blir verldskunnig.
Af fyrti gånger tusen kättare,
som detta Sodom hyst, jag blott förskonat
ett tusen. — De Amalekiters välde
är fallet, såsom Goliath för David."
(*Tilly nickar bifall*).

Pappenheim (*afsides*).

Predikande korpral! — Patriarkalisk
mordbrännare! (*Högt.*) Ni glömt berätta, huru
Kroater, med barnhufvu'n, slogo boll?

Tilly (med en sträng blick, men kallt).

Jag icke heller sagt, hur fyllda källrar
och vackra tärnor kommo er till pass.
Jag är en Kyrkans krigare. Jag firar
min seger med tre stränga fastedagar,
och bytet tillhör nu, som förr, soldaten.

Pappenheim (skämtande).

Herr General! Om jag ej svärja kan,
som ni, att ej min läpp har smakat vin,
och om jag icke afslår det qvarter,
hvars bostad pryds af några vackra qvinnor,
har segren dock ej hängt sin krans så högt,
att äfven jag ej nått den med min värjspets.

Tilly (afsides).

En Hercules vid sländan! En Achilles
i sidenkjortlar! —

Pappenheim.

Har ni än beslutit
att gripa Gustaf an?

Tilly.

Min ställning är
för god, att öfvergifvas. Han må komma.
Det är så bättre. *(Till Adjutanten.)*
Nu en efterräkning
ifrån Neu-Brandenburg. *(Till Pappenheim.)*
Den äggar modet
hos tropparne. *(Till Adjutanten.)*
Utaf brigaderna
Chiesa, Blancart, Gallas, hvilka gingo
för lamt vid stormningen, hvar tionde
skall hänga.

(Adjutanten bugar sig, till tecken att han fattat orderna.)

Gratz, som kommenderat dem,
arkebuseras.

Pappenheim (*hetsigt*).

General! . . . men Gratz
är ju oskyldig? . . .

Tilly (*till Adjutanten*).

Så låt skjuta honom
oskyldig. Det gör bättre verkan.
(*Adjutanten tar opp ett fickplån och skrifver.*)

Pappenheim (*återhållande sin harm*).

Nå —
hvad ämnar ni gref Schaumburg, sjelfva fältherrn?

Tilly.

Jag vill förlåta Schaumburg.

Pappenheim.

Ni — *förlåta?*

Tilly.

Ja — ty jag har ej makt, att straffa honom.
(*Blir varse att Adjutanten skrifver.*)
Nå, Gud förlåte mig — jag tror, ni skrifver?

Adjutanten (*bäfvande*).

Herr General — jag fruktade — mitt minne —

Tilly.

Soldaten får ej skrifva — aldrig läsa
mer än sitt *Pater noster* och sin ed.
Dessutom ger jag aldrig längre ordres,
än de, som kunna tecknas på en värjknapp.
(*Går några steg. Otålig.*)
Den tröga Conti låter vänta på sig.

Pappenheim.

Der är han.

De Förre. Conti.

Conti.

General! Min komplimang!

Tilly (buttert).

För det att ni fått stryk af Svenskarne?

Conti.

För det ni hämnat har mitt nederlag.
Också vet Kejsarn att belöna er.
Den förödmjukelse, han ämnat mig,
då han befallt mig — sjelf beröfvad segren —
att tolka vedermälet af hans nåd,
förbyts i vännens glädje, som sig fägnar
åt vapenbrodrens vederfarna rätt.
Med detta öppna bref er Kejsarn nämner
till Tysk Riksfurste, Prins af Calemberg.

Tilly (betraktar diplomet flygtigt och återlemnar det).

Förmäl då min pligtskyldigaste vördnad
för Kejsarn. Denna hatt mig Påfven skänkt
till lön för slagtningen på *Hvita Berget.*
(Tar af sig hatten, gör korstecknet, och påsätter hatten åter.)
Den, och min värja, helga fadren signat.
Med sin soldathatt gamla Tilly vunnit
åt Kejsarn sina segrar, och med den
skall han — när Gud så täckes — äfven jordas.

Conti.

Förstår jag er? — Ni afslår Kejsarns nåd? —

Tilly.

Ja. Sådant lekverk är för Wallenstein,
Som vurmar på diplomer — kronor — stjernor —
och glömmer att soldatens bästa stjerna

är den, som blixtrar ur hans skida fram.
Hvad skall den lumpna titeln gagna mig?
En annan tid omvänder lätt vår grafsten
och ristar deruppå ett annat namn.
Kanske en narr härnäst blir Calemberg?
Men Tilly dör med mig, ty Gudskelof!
jag har ej någon anförvandt på jorden.

Pappenheim (*afsides*).

En egen tröst. Jag vill försöka dock
om nåden ej hans kärfva lynne mildrat.
(*Högt.*)
Hör — General! Er dom för dessa arme
— der, vid Neu-Brandenburg, — var dock väl sträng.

Tilly.

Den milda luften drifver ogräs opp,
och ryktén för ett djur gör halfva födan.
J skämmen bort soldaten med ert pjunk,
och fältherrns tårar under vapnen äro,
som regnet för en bågsträng — det förslappar.
Var jag nyss sträng? Hvad är väl mildhet då? —
Ni hört, att jag gjort mina första vapen,
se'n jag ur Jesuiter-orden gick,
som Adjutant hos Spaniens store Alba. —
(*Tager af sig hatten.*)
Gud fröjde denna kyrkans tappre stridsman.
Vid en belägring, uti Nederlanden,
befallte Hertigen, att alla bomber
välsignas skulle. Presten, som tillkallas —
han hette ändå Caspar Aquila —
förvägrar. Hertigen då dömde munken,
att laddas sjelf uti en mörsare
och skjutas ut, till fiendernas läger.
Kommandot förde jag, och lärde tidigt
hvad lydnad emot förmän säga vill.
(*Vänder sig om för att gå.*)

De Förre. En kejserlig Officer.

Officern (stadnar, med en vördnadsfull bugning, straxt innanför dörren).

Gref Piccolomini er vördsamt helsar.
Han träffat hop med Svenska Kungens förtraf
och drifvit den tillbaka.

Tilly (öfverraskad).

Gustaf — här? *(Tystnad).*
Han vågar då? — —

Pappenheim.

Dröj ej! — Gif ordres genast,
att falla öfver dem med hela styrkan! —
(Tilly står villrådig och synes öfverlägga med sig sjelf.)
Hvad? — Tvekar ni, att möta detta ströfband? —
Gref Conti! Ni har sett dem. Man förtäljt mig
att officerarne, på fria stunder,
som gummor, lappa strumpor, läsa böner. —

Tilly (hastigt och afbrytande).

En hötapp fana var åt Roms legioner,
då först de gingo ut, att kufva verlden.
(Tystnad.)
Jag har min egen tro om denne Gustaf.
Jag aldrig delat edert gäckeri,
om honom och hans här. Den, som har krigat
i tjuge år, och aldrig var besegrad;
som skapat härar i ett fattigt land,
att bjuda Nordens trenne riken spetsen,
som krossat Polens tappre Sapieha, —
(Med en sidoblick åt Pappenheim.)
har alltid styrka i sin arm, att kasta
ur sadeln dessa solskens-riddare,
som mata ryktets sångare i bur
och spegla sig i egen sköld.
(Pekande på Conti.)

Der står
en man, hvars namn ej edert eftergaf,
och mitt, förr'n han med Gustaf mätte sig.

Pappenheim (*som bortvänd och med korslagda armar afhört honom*).

Om Gustaf saknat tolkar för sitt lof,
han funnit en hos oss, som knappt han väntat.
(*Går till Conti och ger tecken af hemligt missnöje.*)

Tilly (*går af och an, fördjupad i tankar.*

Det öfverraskat mig. — Jag det ej väntat.
För första gången värmer ropet "*strid!*"
ej mer mitt blod — upplyser ej mitt öga.
Det käns, som soln gått ned uti mitt inre,
och skymning ligger inom mig, framför mig. (*Tystnad.*)

Pappenheim.

Herr General! Hur tyder jag er tvekan?

Tilly (*utan att höra honom*).

En qvinna lyckan är! Dess gunst jag aldrig
har sökt. Nu vore det väl sent. — En motgång,
för verlden, plånar ut ett lif af segrar.
Än näms jag *den oöfvervinnerlige* —
det ordet är mitt lif — mitt allt på jorden.
Med sjutti-åra strid, försakelser,
med offer utaf allt, hvad menskan skattar,
som far och make, broder, son och vän,
jag köpt det ordet blott — ett flygtigt ljud! . . .
Än är det mitt — hvem svarar mig derför,
att nästa sol det ej med mig begrafves? —
Och gifs, till slut, ej mera grymt, än detta?
Begrafven med sin blygd, man skonas dock,
att släpa sjelf, en brränmärkt flykting lik,
vanärans minnesmärke genom lifvet? —

Pappenheim (*allvarligt*).

I Kejsarns namn. — Skall hären öfverraskas
af Svensken? — Är ni vid befälet trött —
jag är er närmsta man, och vet min pligt.

Tilly (*betraktande honom. Långsamt och betänkligt*).

Ni önskar strid? — Det är en tröst — jag sjelf
(*Pekar på sitt bröst.*)
erfar här något, som mig hemligt varnar,
och dröjde hellre i mitt slutna läger.
Tag då ock slagets utgång på ert ansvar.

Pappenheim.

Jag gör det. Men ett enda fordrar jag.
Man sagt, att Svenska Kungen ständigt anför
sin högra flygel. Ställ mig på vår venstra,
ty *honom* blott i striden söker jag,
mitt ögnamärke är hans gulblå skärp,
och jag — vid Gud! — en gång skall lägga det
för Kejsarns fötter, eller skall ej lefva.

Tilly.

Det vare, som ni sagt. Och nu till striden.
(*Går till krucifixet, knäböjer och gör en tyst bön. Då han stigit opp och vill gå, blir han varse likkistorna i bakgrunden, samt de dödstecken, hvarmed murarne äro beklädda, och bäfvar liksom mot sin vilja tillbaka.*)
Hvad? . . . Hvad är det? . . . (*Till Adjutanten*).
Eländige! Du vågat
ett sådant gyckelspel?

Adjutanten (*darrande*).

Herr General! . . .
jag utfört er befallning. . . .

Tilly

Tilly.

Min befallning?

Hvar äro vi då? . . .

Adjutanten.

I dödgräfvarns koja.

Tilly (*strängt*).

Och jag befallt en sådan mötesplats?

Adjutanten.

Herr Generalens första ordres lydde:
"Bränn första'n till den helga kyrkans ära."
Det skedde. Då befallte Generalen,
till samlingsort, den första bästa hydda.
I hela första'n fans ej annat hus —

Tilly.

Gå — jag är ej vid lynne nu, att straffa.
(*Adjutanten skyndar ut.*)

Conti (*afsides*).

Ett gräsligt förebud. — Jag undvek striden.

Pappenheim (*till Tilly*).

Ni bleknat, General! — Låt mig er stödja.
(*Tilly går, stödd på Pappenheims arm. De öfriga följa.*)

EN VANDRING I ROM.

En vandring i Rom är en vandring i historien. Äfven för den, hos hvilken icke häfderna alltid varit ett älsklingsstudium, blifva de det säkert bland denna omgifning. Hvad kan vara skönare, än att läsa Roms historia i Roms ruiner?

Det *nya* Rom bär många djupa spår af tidens härjningar; föga är qvar af det *gamla;* men hvad känna vi då af det *äldsta?* Ty under Påfvarnas Rom hvilar Cæsarernas, och under Cæsarernas ligger Republikens. Det är icke blott på gruset af Pompeji och Herculanum man uppfört nya städer; äfven det Rom, vi beträda, är till en stor del byggdt på det gamla. På nästan alla delar inom denna stad, der man kunnat gräfva några alnar, har man funnit fornskatter. Huru stor skulle skörden ej blifva, om man kunde ransaka jordens innandöme utåt hela den rymd, som nu betäckes af hus och gator?

Vår första vandring ställdes till Forum. Det är eget att, bland denna verld af grus och glömska, drömma sig tillbaka till fordna tider. Man trampar dock samma jord, der verldens besegrare gått; man njuter samma luft, som de andats. I denna stumma omkrets skapar man en verld i sina egna tankar och befolkar dermed den öde omgifningen. Här gingo Regulus och Scipio, Cæsar och Pompejus, Cato och Cicero. Denna jordfläck kunde rymma "det gamla Rom med alla dess dygder, men icke Nero's gyllene hus med dess laster." Mer än trehundrade gånger hafva triumfens oräkneliga skaror tågat häröfver, medförande segerbyten af en verld. Här utropade Cicero om Republikens fiender: "De hafva lefvat!" — och på detta torg stötte Virginius det mordiska jernet i sin dotters

bröst, invigande hennes förföljares hufvud åt underjordens Gudar. Der höjer sig Capitolium; der framskymtar den Tarpejiska klippan. Af de heliga tempelbyggnaderna synas endast spridda kolonner och arkader; men

"Den sista pelarn än för vandrarn bådar
att högre väsen hafva gästat här."

De trenne sköna triumfbågarna bära ännu sina inskrifter, och gerna hvilar ögat på dessa minnesrader:

Senatus Populusque Romanus
Divo Tito, —

Främst bland ruinerna höjer sig Colossén, kanske skönare som ruin, än i sin första prakt. Då var den blott en skådebana; nu är den en Romersk minnesvård. Murgrönsrankorna, som slingra sig mellan hvalfven, — med den italienska himmeln deröfver, — denna anblick är oförgätlig. —

På de närbelägna ruinerna af Cæsarernas palats har en Engelsman anlagt sin villa*). Skönare blomsterfält finnas kanske ingenstädes. Det var en vårdag. Solen nödgade oss att söka skugga. Vi satte oss i en lagerbersâ och lyssnade till fåglarnas sång och vattnens sorl. Törnrosorna, som lindat sig uppför träden, tittade fram ur de mörka cypresskronorna. Vingårdarna stodo blandade med blomstrande mandel- och persike-träd, och rundtomkring denna rosengård syntes lemningarna af Colossén och Vattenledningarna; i bakgrunden, på olika punkter, Cesti pyramid, Vesta-templet, St. Peter och Vatikanen, Villa Pamfili och St. Onofrio, samt på andra sidan Sabiner-bergen. Vi hade möda att lemna denna utsigt.

Vi togo vägen uppför Tarpejiska klippan till Capitolium. Man har nu Forum med dess fornlemningar under sina fötter. Från tornet kan man urskilja de sju kullarnas belägenhet. Det panorama, som omger åskå-

---

*) *Mills*, fordom *Spada*. Engelska Thé-kotterier på ruinerne af Cæsarernas palats, — *tempora mutantur*.

daren, är den rikaste forntidshäfd, alltid öppen, nästan alltid bestrålad af en molnfri himmel. Man skulle der dagligen, under ett år, kunna tillbringa några intressanta timmar. På nedvägen går man förbi Marci Aurelii staty till häst, af förgyld brons, och de segertecken, som egnades åt Marius, efter hans seger öfver Cimbrerna och Teutonerna, samt stadnar ett ögonblick framför Michel Angelos hus. Det är en liten envånings byggnad, med endast två fönster, nu bebodd af ett fattigt handtverkarfolk.

En smal gata förer till Forum Trajani. Af all dess fordna prakt har blott en enda lemning trotsat seklerna; men det är äfven den skönaste segerkolonn i verlden. Basrelieferna, som utgöras af 2,500 figurer, tecknade af mästarehand, hafva varit en källa för Rafaëls och Giulio Romanos studier. I kolonnens fot förvarades fordom den gyllne urna, som gömde Trajani stoft, och på spetsen höjde sig segrarens kolossala bild, af förgyld brons. Nu synes der Aposteln Petrus, uppförd af Sixtus V.

Då man vill fortsätta sin vandring, öppna sig tvenne vägar: den ena till Mons Qvirinalis, som prydes af de kolossala hästarna, på hvilkas fotställning läsas namnen Phidias och Praxiteles (och hvilka, om de än ej härröra från dessa mästare, dock äro Grekiskt arbete af första ordningen), samt derifrån till Diocletiani Thermer och flera herrliga villor; den andra öfver Tibern, till Adriani ryktbara grafvård. Vi välja denna sednare och befinna oss snart på Roms hufvudgata, *il Corso*, genom sin sträckning och palatsernas mängd måhända den skönaste i Europa. Vi hafva knappt hunnit den halfvägs, då vår uppmärksamhet å nyo fästes af en segerkolonn. Det är den, som Romerska folket lät uppresa åt Marcus Aurelius, efter hans seger öfver Marcomannerna. Den är mindre skön än Trajani, men i anseende till fotställningen högre. Den bar fordom verldsbeherrskarns bild af förgyld brons, och bär nu Aposteln Pauli, upprest af Sixtus V. Invid denna plats öppnar sig en annan, som prydes af Augusti Sol-obelisk, hvilken kejsaren lät föra från Heliopolis och uppföra på Campus Martius samt

helga åt solen (*soli donum dedit*, som orden uti inskriften lyda).

Efter en väg af några minuter, genom obetydliga gator, befinna vi oss på en plats, i hvars förgrund ett åldrigt tempel fängslar våra blickar. Denna byggnad är lika enkel som majestätisk. Från dess panna, hvilken tvenne årtusenden med vördnad förbigått, återspeglas ännu samma lugn, hvarmed den sett triumfbågar och throner, kejsardömen och folkvälden falla och deras spillror spridas som leksaker för barn. Det var fordom alla Gudars boning och är nu alla helgons; det är nu, som fordom, fromhetens och konstens helgedom. Det är Pantheon.

Då man inträder i templet, känner man, att den ljusström, som flödar ned från kupolen, varit ämnad att bestråla Gudar, icke blott dödliga. Dessa må hafva varit hvilka som helst; deras anletsdrag bära dock spår af förgängelsen. När man uti inbillningen flyttar sig tillbaka till den tid, då Olympens bilder, framtrollade af den Grekiska mejseln, blickade ned från nicherna i denna sal, hvilka nu fyllas med grafvar och helgonaben, skyndar man åter ut att beundra de yttre lemningarna, skonade af tiden.

Man går ännu några steg, då örat förnimmer ett brusande ljud, likt det af upprörda hafsvågor. Man urskiljer dock snart, att det är sorlet af menniskoröster, och man låter nyfikenheten föra sig närmare till samlingsstället. Med undantag af Neapels *molo*, gifs det måhända intet ställe, der folkrörelsen är lifligare och högljuddare, än på Piazza Navona, en torgdag. M***, som följde oss, gjorde oss uppmärksamma ej endast på de sköna folkdrägterna, men äfven på de olika racerna bland befolkningen. Af dessa folkstammar är den från Albanerbergen den vackraste, med regelbundna anletsdrag, rak eller lindrigt böjd näsa, mörka ögon och hår, smidig och spänstig vext, en blandning af Apollo och Bacchus. Den tycks återkalla Latinerne eller Volscerne. Folkstammen från Alatri och Veroli är mera undersätsig, har äf-

ven regelbundna drag; men de sammanträngda ögonbrynen gifva ett strängt och hårdt uttryck. Stammen från Corneto är utmärkt af hög och smidig vext, ett skönt och mildt uttryck. Den är måhända den skönaste, ehuru i mindre antal. Man vill härleda denna stam från Etrurien. Folket från de Sabinska bergen är af kortare vext, men starkt bygdt, anletsdragen oregelbundna. I sjelfva Rom är racen blandad. Man hör ofta talas om Transteverinernas skönhet. Lika vackert folk finnes i öfriga delar af staden. Man ser icke sällan en qvinna bland de lägre folkklasserna af så alfvarligt hög skönhet, att hon tyckes en antik gudinna, nedstigen från sin piedestal, och (som Virgilius säger om Venus)

vera incessu patuit Dea.

Folkhvimlet föranledde oss att taga en omväg. Man förlorar sällan dervid i Rom, der man till och med skulle kunna skrifva en bok om fördelen att gå vilse, ty man stöter ofta under dylikt kringirrande oförtänkt på en folkscen eller en fornlemning, om hvilken man eljest gått miste. Sålunda förde oss vår omväg äfven nu till ett bland de många minnesmärken i denna stad, som äro gömda af nya byggnader och som man utan vägvisare svårligen kan upptäcka. Från en obemärkt gata inträder man i ett hus, som icke längesedan tillhörde vår landsman Byström, och finner der innanför, hvad som återstår af Augusti ryktbara mausolé, hvilken var byggd efter den af Drottning Artemisia åt hennes gemål egnade minnesvård, den der räknades bland verldens sju underverk. Enligt forntida häfdatecknares beskrifning var byggnaden delad i trenne på hvarann stigande kolonnader af marmor. Emellan pelarne voro nicher, uppfyllda af statyer, och på den jättelika kupolen höjde sig Augusti egen bildstod. Grafvården var, efter de härjningar, som öfvergått Rom, en tid ett fäste för krigare; en annan tid vårdade landtmannen bland dess ruiner sina vinstockar, och nu är omkretsen öppnad för tjurfäktningar, lindansning och fyrverkerier. Pajazzo, görande sina språng i verldsbeherrskarens graf, och Romarne hurrande deråt!

Lusteldar brinna i de hvalf, der Augusti, Germanici och Marcelli ben hvilade.

Efter att hafva lemnat detta rum, gingo vi ett stycke utåt Tiberstranden (*ripa del fiume*), hvilken nu utlägges och förses med alléer. Denna offentliga anläggning, — en bland de många under den nuvarande Påfvens regering, — blir en prydnad för Rom. Snart hunno vi Engla-bryggan (*Ponte San Angelo*) och Adriani Mausolé, mera känd under namnet af *Castel St. Angelo*. Att skrifva dess historia, vore att författa Roms egna häfder under de sista femton seklerna. Alltsedan Göthernas anfall, har den, som varit herre öfver detta fäste, äfven varit herre öfver "den eviga staden." Det är en underbar skickelse, att en graf skulle blifva ett fäste och derefter lefvandes graf, ty de statsfångar, som här sitta häktade, äro det vanligen för lifstiden. Bland dem var Cagliostro. Det rum, hvari han inneslöts, hade, till förekommande af meddelanden utifrån, ej dörrar och fönster, men liknade en stor opp- och nedvänd stentunna, med ljuset uppifrån. Lifsmedlen nedhissades i en korg, från taket. Korgen med matvarorna, som ett par dagar uppkom orörd, tillkännagaf fångens död. Fångarna arbetade nu på ett gårdsrum, der de bildat en liten trädgård, eller rättare ett blomsterland i Holländsk stil. De sågo rätt förnöjda ut. På tillfrågan, huru de befunno sig, svarade en: "rätt bra, endast man ej vore *dömd* att vara här."

På denna sidan om Tibern ligger det hus, der Rafaëls *Fornarina* bott. Det hade en våning, med tvenne fönster, och bebos nu, liksom för trehundrade år sedan, af en bagare. Ej långt derifrån se vi *la Farnesina*, odödliggjord genom Rafaëls fresker, föreställande Psyches historia. "Rafaël hade smak, då han i Farnesina målade plafond," säger Ehrensvärd. Jag har först nu förstått hvad han dermed menar. Alla figurer äro bevingade, och sjelfva Psyche synes här blott, då hon är uppburen af kärleksgudar, följaktligen sväfvande öfver jorden. Eljest häntydes blott åt det ställe på jorden, der hon vistas.

Intet tilldrager sig, som ej sker ofvan jord, och följaktligen egnar sig till plafond, hvilket ej är fallet med andra mästares arbeten af samma art, då de målat t. ex. flottor, krigshärar o. s. v. i taket. Uti ett rum nära intill Psyches sal finnes en plafond af Daniel di Volterra, bra målad, men derjemte lemnande ett bevis på den brist af smak, som Ehrensvärd klandrar. Målningen föreställer Diana, som kör ett par oxar på moln, fulla af englahufvuden. Maratti har beklagligen med nog tung pensel restaurerat freskerna öfver Psyche. Rafaëls här befintliga Galathéa är, ehuru skadad af tiden, gudomlig. Så måste Apelles ha målat.

Vi gingo förbi det af Drottning Christina fordom bebodda palatset Corsini, med trädgård, utmärkt af kolossala myrtenkolonner, ur hvilka lagerträd uppskjuta. Vi önskade ej höra Custoden åter upprepa alla de gräsliga historier om salig Drottningen, hvarmed han plägar undfägna främlingar, utan fortsatte vår väg till "den Parrhasiska lunden," der Arkadierna sammanträda under den vackra årstiden. Den krets af italienska vitterlekare, som samlades kring Drottning Christina, gaf anledning till Arkadiernas samfund. Namnet är, som bekant, från det Grekiska Arkadien, och alla benämningar äro hemtade från herdelifvet. Sedan italienska skaldekonsten efter Tassos död urartat, sökte de skalder, som omgåfvo Christina, att återföra den enkla, naturliga tonen. De samlades i en trädgård, för att läsa sina vers. En dag utropade en bland dem (Crescembeni): *Egli mi sembra che noi abbiamo oggi rinovata l'Arcadia!* Detta gaf anledning till Samfundets stiftande, som skedde den 5 October 1690, i den trädgård, den Arkadierna ännu hafva sina sommar-sammankomster. Christina, som dött året förut, kallades genom acklamation till första ledamot under namnet *Basilissa.* Hennes och Gustaf III:s porträtter pryda Akademiens samlingsrum i Rom. Det landtliga samlingsstället är utmärkt af hädangångne ledamöters minnesstenar, har ett vackert hus, en blomsterfylld trädgård, och en herrlig utsigt öfver Rom.

Så nära Villa Pamfili, ville vi ej försumma ett besök i densamma, för att återse dess herrliga pinier. Vandraren från Norden förvånas att se gångar af mosaiklagd sten, blomstermattor och marmorterasser. Det var nu äfven Anemonernas tid, hvilka bilda hela haf af färgprakt och vällukt. De evigt gröna jerneksalléerna äro, oaktadt deras ovanliga bredd, sammangjutna ofvantill, som ett regnfritt hvalf. Belyste af den sjunkande solen, tycktes de undre delarne, — stammar och grenar, — vara af förgylld bronz. Barken är fin som en menniskohud. Med jernekarna omvexla lagerträd. Vattenkonsterna på den ena terassen utgöras af strålar, som uppskjuta, glimmande som demant-egretter, ur trettiosex urnor, omgifvande tvenne grottor med kaskader, hvilka sednare falla i form af genomskinliga glaskupor. Mellan trädens skugga framskymta öfverallt grupper och byster af marmor. Orangeträden strålade af blomma och frukt, och dufvor fladdrade i myrtenhäckarna. På afstånd syntes Rom, med den omgifvande blåa bergskedjan, och klockornas samklang hördes från "den eviga staden." St. Peter, sedd från denna sida, är vackrare och har mera stilen af ett majestätiskt tempel, än från façaden. Vår förtjente landskapsmålare Palm har tagit en utsigt deraf.

En vandring under pinierna, utanför den egentliga trädgården, krönte denna lilla utflygt. Det är hufvudsakligen deras *skugga*, som utmärker dessa träd bland alla andra. Ordet skugga begagnas dock här i brist af något bättre. Denna skugga kastar nemligen intet dunkel öfver fältet; den ligger endast som ett flor emellan oss och himlen, hvilken aldrig är skymd i den tätaste pinieskog. Man ser den öfverallt genom träden och tycker sig vandra såsom bland en skyhög kolonnad, öfvertäckt med ett lätt gas. En solnedgång, skådad från någon af Roms kullar, i skygd af en pinieskog, är något af det mest poëtiska man kan tänka sig. De vördnadsbjudande fornlemningarna, trädgårdarnas dunkla massor, vattusprångens susning och den praktfulla taflan af kyrkor och palats, allt detta öfvergjutet af en purpurström, som hastigt

lemnar rum för natten (ty uti Italien är skymningen kort), bildar en af de herrligaste taflor, som Claude Lorrain eller Fahlcrantz knappt kunna uppnå. För att ännu fullkomligare njuta detta skådespel, skyndade vi ned till St. Pietro in Montorio. Landskapet låg, med sina färgskiftningar, i tre planer; den närmaste grön; den andra (omfattande staden) hvit, och den tredje (med Albaner- och Sabinerbergen) gredelin. Man bör, så vidt man kan, aldrig försumma att från någon af Roms höjder se solnedgången. Färgspelets brytningar äro olika från olika synpunkter och i olika dagrar.

Qvällen tillbragtes hos den åttioåriga Baïni, Frigels vän och sedan mer än femtio år Chef för Sixtinska kapellet. Han var i full verksamhet, inöfvande sången till Allegris Miserere för den heliga veckan. Det är en hög, starkt byggd man, föga böjd af åren, snarlik Pius VII, med eldiga ögon, svart hår, lifliga rörelser och en mäktig stämma. Då han mottog minnespenningen öfver Frigel, kysste han densamma och sade: "Han skref med hjertat på pennspetsen." Baïni värderade högt tonkonstens Nestor i Sverige. Samtalet fortsattes i musikaliska ämnen. Det är, som hörde man en röst från en annan verld, så olika är hans åsigt mot den allmänt gängse. En sådan blandning af verldsförakt och lefnadsfriskhet, som hos denna åttio-åring, är sällsynt. Baïni daterade sångens förfall uti Italien ifrån Fransmännens öfvervälde, i slutet af förra århundradet, emedan de, såsom han påstod, i alla klasser spridt sedeslöshet och lättsinnighet, hvarigenom rösterna förlorats och studierna försummats. Baïni är lärd och qvick, — egenskaper, som ej ofta förenas. Hans rum äger blott en enda prydnad: Palestrinas porträtt, med omskrift: *Musicæ princeps*. Hans boksamling består af ordböcker och geografiska verk. På dörren och väggarna sitta små handskrifna böner, af honom sjelf författade.

J. G. Carlén.

Rit. eft. nat. af A J Salmson.

Tr. hos Anderson.

JOH. GABR. CARLÉN.

DEN FÖRSTE DÖDE.

Till lif och odödlighet buden
Är menskan af Gud genom döden.
Prudentius.

Det var den stund, i tidens första dagar,
Då nattens skugg-omhöljda lif förgick,
Att åter, efter skapar-ordets lagar,
Ge rum för dagens höga spejarblick.
Men vid den syn, som ljuset ville röja,
Förmådde solens öga nu ej dröja:
Sin töckenslöja himlahvalfvet spred
Kring vida rymden öfver törnig hed:
På törnig hed, der allt var tomt och öde,
Låg Abel i sitt blod — den förste döde.

Och enslig, från sig sjelf likväl ej skild,
Af samvets-ormen följd, en syndens bild,
Vek Kain, brodermördarn, bort för Herran
Långt bort i fjerran — — —

Med tåradt öga, mild och oskulds-ren
Som nytänd aftonstjernas blida sken,
När genom tamarindens gröna galler
Bland daggens perlor det på liljan faller,
Hevilla, Abels lilla syster, gått
Från hyddan ut och sökt i morgonstunden
Den käre brodern öfverallt kring lunden,

Der blott af dalens eko svar hon fått.
"Ack, Abel, Abel . . Nej, jag villas bara . . .
"Men tyst, jag vet — ja, *der* han måste vara!"

Med barnsligt hopp ännu och klarnad blick
Till paradisets port den lilla gick;
Och i det ljus, som rikt derinne glödde
Och ut sitt guld från alla palmer strödde,
Hon steg till Engeln fram, som stod på vakt
Vid stängda porten och på allt gaf akt.
"Hit in — fastän du sagt att du ej vågar
"Oss låta hit få komma in till Gud,
"Se'n vi förbrutit oss emot hans bud —
"Du visst släppt Abel in ändå?" hon frågar.
"Jag vet hur högt du håller Abel kär,
"Och säkert, säkert har du honom här?"
Hevilla, nej! Ej döden bor i Eden —
Din broder nu du söka skall på heden . . .

Och dit hon flög.
Och Abel fann hon der.

I skuggan under terebintens krona,
Som från den synen ville dagen skona,
En yngling dignad låg och liljeblek
Med mörka lockars svall för vindens lek.
Från blodig bädd och mot det blåa höga
Var blicken riktad än ur brustet öga;
På pannans hvalf den varma pulsens flod,
Som nyss gaf kinden färg, förstelnad stod.
Och fuktigt kall som alabasterns skifva
Var nu den fromme broderns trogna hand:
Der låg i dödens hårdt omslutna band
Ett lik, det anden mer ej kunde lifva.

Från molnig himmel solen dystert skred,
Dock fridfullt blickande på flickan ned,
Der, skön som englarne i drömmens verld

Med hvita vingar till en himmelsfärd,
Hon nu belåten satt vid Abels sida,
Att här, tilldess han vaknat, stilla bida.
Belyst af aftonrodnans gyllne rand,
En återglans från menskans barndomsland,
Hevilla längtade med menlöst sinne
Att en gång skåda få allt skönt derinne,
Der Engeln höll sin vakt med svärd i hand.
Men längre ned mot dunkla ceder-skogen
Sjönk dagens klot. Den lilla satt dock trogen
Vid liket qvar och glad, med undran blott
Hvarför i qväll han sof så ljuft och godt,
Just denna timma, då han henne mötte
I deras blomstergård, som begge skötte.
"Men det af trötthet är," hon tänkte lugnt,
"Som Abel slumrat in så tungt . . .

"Var tyst, du lille gazell, var stilla!
"Kom ej så när!
"Jag vet, du menar visst ej så illa —
"Men lek ej här!

"Så oförväget du får ej flyga,
"Du yra vind!
"Helt varligt skall du i locken smyga
"Kring Abels kind!

"I blad och krona du måste stanna,
"Du daggens tår!
"Ty Abels hvita och vackra panna
"Ej fuktas får!

"Min broder sofver: vi få ej störa
"Hans ljufva blund . . .
"Gazell du lille, vill du ej höra —
"Gå bort på stund!"

Så sjöng Hevilla, der hon länge satt
I huld omvårdnad om den käre döde,

Tills fältet blef allt mer och mera öde
Och qvällens purpur sjönk, och det vardt natt.

"Se, qvällen skymmer — så klar dess stjerna
"Vid Eden står!
"Till blomstergården med mig så gerna
"Min Abel går.

"Ack, våra myrtnar nu grant der gunga
"Med blom och knopp,
"Och näktergalarne börjat sjunga
"I deras topp!

"Så — står du åter och halsen sträcker!
"Jag tror du lyss?
"Nå, lek då gerna: Nu Abel väcker
"Jag med en kyss" . . .

Men fåfängt, fåfängt hennes kyssar brunno:
På likets bleka läppar ej de funno
Den värma qvar, som förr der fans,
Då nyss den göt i ögats blick sin glans.
"O, vakna, vakna — käre Abel, vakna!
"Det mörknar till, och kall är bädden här,
"Och nu der hemma de oss redan sakna . .
"Han rör sig ej . . . Så underligt det är!"
Och hvad den "röda saften" kunde vara,
Som fram ur broderns bräckta tinning flöt,
När hon hans tunga hufvud vänligt slöt
Intill sitt bröst, hon visste ej förklara.
En häpnad dock på hennes anlet låg,
Då hon det vatten tog ur källans våg,
Hvarmed hon lätt den dödes panna sköljde
Och i dess rika lockar se'n den höljde,
Att bort till Edens Cherubim nu gå
Och svaret der på sina frågor få.

Hevilla — ser du blosset der på heden?
Din fader kommer dyster hän från Eden,

Der han, på spaning efter sonen, fått
Af Engeln kunskap om den hårda lott,
Som dömde menniskan att bittert sakna
De käre döde, hvilka mer ej vakna.

Med ängslan till hans möte flickan flög
Och kärligt sig i fadersfamnen smög,
Förtäljande hur djupt hon nu förskräcktes
Att Abel ej vid hennes smekning väcktes . . .
"O nej, min dotter! Abels sömn är *död*,"
Så Adams stämma till den lilla ljöd,
När hon vid liket slöt sig till hans sida,
"Och död är slutet på det lif, vi lida.
"Ej mer, Hevilla, får ditt öga se
"Din broders milda blick emot dig le;
"Ej mer han går med dig i skymningsstunden
"Bland hyacinterna i mandel-lunden;
"Ej mer vår Abel sitta skall hos dig
"Och se hur Edens stjerna tänder sig;
"Och när du gläds åt rosorna, som dofta,
"Kan han ej glädjas med som förr så ofta,
"Då han från marken kom och fann hvar qväll
"Hos dig och oss sin fröjd i hemmets tjäll —
"O, aldrig mer han ilar oss till möte:
"Ty Abel bäddas skall i jordens sköte!"
Så fadern slöt. Och djupt en suck han drog,
När han sig ned mot stela liket böjde;
Och smärtsamt i sitt hjertas bön han dröjde,
Förrän på åldrig arm sin son han tog.
Men glindrande i facklans flägt för vinden
Hevillas tårar ymnigt sköljde kinden,
När Abel hem utöfver öde hed
Till blomstergården bars, att myllas ned.

Och dit en moder kom — den arma Eva!
Ur paradiset jagad, nu hon skulle lefva

Att röna fullt hvad bittrast lifvet gaf:
En moders sorg vid sonens graf — —

Naturen somnat. Månens lampa blänkte
Från svartklädd molnvägg ned, och mildt den sänkte
Sitt sorgsna sken kring flickans rosengård,
Der Abel bäddad låg i mullens vård.
Vid suset från cypressens tunga krona
En näktergal sin hymn melodiskt slog,
Att dagens natt-omhöljda brott försona
(Ack, sången hän i dalens eko dog).
Och himlahvalfvets ljus allt högre brunno,
Ju längre skuggorna i frid försvunno.

Men frid ej bodde i Hevillas bröst,
Der än bland tuber-rosens slutna knoppar,
I tårar sänkta under daggens droppar,
Hon satt, en sorgens skepnad, utan tröst,
Betraktande i månens bleka strimma
En liten mask, som sågs på grafven glimma,
Tills sist hon varsamt svepte omkring den
Ett vallmoblad och slöt det väl igen,
Att så han skulle hvila mjukt och stilla
Och ej i nattens kyla fara illa,
Der nu han slumra fick hos hennes vän.

Och morgon kom. Och högt på ljusblå bana
Gick solen fram, till hopp och nytänd fröjd,
Och slog i dagen ut sin gyllne fana,
Ett Herrans häroldsbud åt dal och höjd.
Och fågelkörerna sin lofsång sände
Till den, som ljuset med dess värma tände.

Vid grafven Adam jemte Eva stod
Med Abels bild i smärtans sorgsna mod,
När dit Hevilla kom och rosor strödde,
Som skönt bland torfvans mull i dagen glödde.
Och lilla masken, ej hon glömde den:
Hon ville se, om han ej vaknat än.
Men när hon vecklat opp, med barnsligt sinne,
Det slutna bladet, fann hon blott derinne
Ett skal — det föll till jorden ned igen.
"Ack, skall då allt, som vi vår kärlek gifva,
"Ej få med längre lif hos oss förblifva,"
Den lilla utbrast, "*då* är glädjen kort,
"Om den som Abel dör i döden bort!"
Och tysta stodo vid de hemska orden
De förste sörjande på jorden.
Men se . . . ja, se — och tårdränkt öga såg
Hur skrumpna skalet, som i mullen låg,
Helt underbart i sakta dallring rördes,
Och nu ett hastigt sus derinom hördes:
Ur bräckta fängslet flög i blinken opp
Den lilla masken, men med nyfödd kropp,
Och hän öfver grafven i fladdrande ringar
Han flög emot himlen på gyllene vingar,
Och solen belyste det klarnande hopp.

Men öfver höjden invid rosengården
Steg Herrans Engel fram, som hållit vården
Vid Edens port, och bredde fröjdfullt ut
Sitt hvita ving-par nu: hans vakt var slut.
Och liksom tusen harpor skulle klingat,
När han sig öfver jordens törnen svingat,
Han sjöng en sång från himlens sky,
Der han i rymden syntes fly:

"Se, ordet för verlden är skrifvet —
"Och ordet består:
"Af vintriga döden föds lifvet
"Till lefvande vår!

"Från tidernas vexlande öden
"Är färden så skön:
"På hinsidan sorgen och döden
"Får anden sin lön.

"Väl Eden från jorden försvunnit
"På Zebaots bud:
"I höjden har Abel dock funnit
"Det åter hos Gud!"

Och bortom solen, som förklarad brann,
Serafens vinge i en sky försvann.

KRIGSSÅNG.

Till vapen upp! *Guds* egen stämma,
Den han i svenska hjertan väckt,
Oss bjuder nu det våld att hämma,
Som mot vår frihet dolken sträckt!
Ej vackle vi bland röda morden,
Ty fram går strid med mannamod:
Och mången broders spillda blod
Om hämd anropar oss ur jorden.
Vi segra eller dö —
Vår död är lif ändå:
Med rosor skall den svenska mö
Till våra grafvar gå.

Se, denna slagtnings-lystna skara
Till nya offer redo står!
Den skall ej spenabarnet spara
Och ej förstå en moders tår.
Framåt — barbaren må ej kryssa
Kring gamla Manhems fria strand,
Och aldrig i vårt fosterland
Skall han få våra tärnor kyssa!
Vi segra eller dö —
Vår död är lif ändå:
Med rosor skall den svenska mö
Till våra grafvar gå.

Den man ej blekna kan af häpnad,
Som fäder haft i Narvas slag:
Hvar arm, i egen styrka väpnad,
I segern skrifver sjelf sin lag.
Ännu oss höga minnen mana
Att ej ge tappt ett enda tum:
Ej köpta själar finna rum
Kring Sverges frihetsvigda fana.
Vi segra eller dö —
Vår död är lif ändå:
Med rosor skall den svenska mö
Till våra grafvar gå.

Framåt — hör Göta lejon ryter,
Trumpeten smattrar, trumman går . .
En niding den, som fegsint bryter
Sin svenska tro, och fast ej står!
Se der — se upp, i högblå fjerran
Bland Karlavagnens gyllne bloss
"Kung Karl" med glädje helsar oss!
Hurra, Hurra! Med oss är Herran!
Vi segra eller dö —
Vår död är lif ändå:
Med rosor skall den svenska mö
Till våra grafvar gå.

FLICK-HJERTATS HIMMEL.

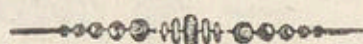
(Till . . . ?)

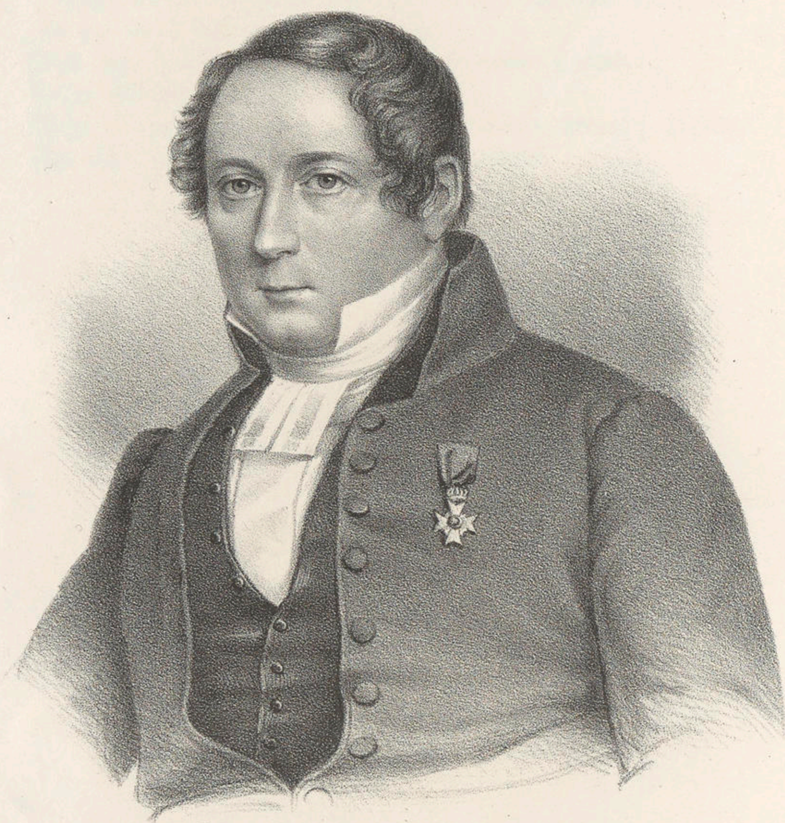
En himmel, en himmel ditt hjerta ju är:
Du sjelf, lilla toka, det sagt!
Och öfver de gränslösa rymderna der
Skall mamma alltjemt hålla vakt —
Gud tröste den mamma! Hon kan ej förstå
Att icke ens tusende mammor förslå
till den vakten.

En himmel, en himmel — på stegen dit opp
Amurer ses klättra i mängd.
"Nej, halt, mine herrar! Här heter det stopp:
"J sen ju att porten är stängd!"
En löndörr du har dock, der vakten är din;
Och alla filurer, som der slippa in,
äro "englar"!

En himmel, en himmel med värma och sol,
Med månsken, med kyla och natt — —
Men ingen dess stjernor kring vexlande pol
Ännu i system hafver satt:
För "Jungfrun", som ter sig lik "Draken" ibland,
En hvar astronom fäller tuben ur hand,
och funderar.

Den himmeln, den himmeln, med nycklar och allt,
Åt *en* du dock lemnar till slut.
Och han, såsom herre och man, hvar gestalt
Från dörren kör bort utan prut.
Men — stackars Sankt Peter — *h a n* lär sig förstå
Att icke ens tusen Sankt Petrar förslå
mot en "engel".

A. A. Grafström

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson

Tr. hos Anderson.

A. A. GRAFSTRÖM.

Kyrka och Stat.

Former blott skilja
Kyrka och Stat från hvarann.
I hvad de vilja
Knytes föreningens band.

Likasom flamman
Ljus har och värme i sig,
Båda tillsamman
Lysa och värma vår stig.

Himlens är ljuset:
Kyrkan det vårdar. Af den
Lyses ur gruset
Vandrarn till hemmet igen.

Bördor har tiden:
Staten skall dela dem ut
Så, att ej striden
Qväfver allt evigt till slut;

Att ej vid jorden
Mennisko-anden blir fäst,
Glömmande orden:
Menskan är här blott en gäst.

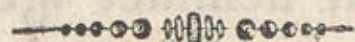
Själen har skiften:
Den kan ock hungra — i nöd.
Vi — säger Skriften —
Lefva ej endast af bröd.

Trädet behöfver
Mer än hvad mullen det ger:
Himlen deröfver
Gjuter sin daggdroppe ner.

Himmelens dyrkan
Hvilar i sanning och rätt;
Staten och Kyrkan
Utom hvarandra ej sätt.

Ej blott den ena
Gafs åt vår tro och vårt hopp;
Båda förena:
Söndra ej själ ifrån kropp.

Skillda i orden,
Ett dock i anda och bud,
Båda på jorden
Skola förhärliga Gud.

Vattenfallet.

Jag hörde en röst af Himmelen
såsom af ett stort vatten.
Upp.Bok. 14: 2.

Stod du en gång invid ett vattenfall,
Af dånet från dess branta våg omsluten,
Der, utför klippans väggar bruten,
Hon väcker bergens återskall? —
Och har dess brusning så fyllt opp ditt öra,
Att du din egen röst ej kunnat höra,
Ej egna steg — ej vännens varnings-ord,
Som ropar dig: "gå ej för nära
"Till strandens undergräfda jord:
"Dess tufva kan din tyngd ej bära?" —

Så står ock menniskan vid tidens flod,
Som störtar, våg på våg, mot evigheten.
Förgäfves i dess djup hon blickar och, förveten,
Att mäta det, hon sänker ner sitt lod.
Det hinner icke fram till mörkrets gömda rum:
Blott ytan menskan ser och böljans granna skum.
I dånet bor hon: hon hör vågen sjunga,
Och hennes sinnen döfvas af dess röst.
Sirener, lockande, på böljan gunga,
Och nöjets längtan väcks i hennes bröst.
I tusen stämmor flodens hvirfvel brusar:
Hon lyssnar i dess ljud till dagens tal.
Än är det bragdens dån, än guldets klang som tjusar,
Här skallar glädjens skratt, der suckar sorgens qval.
Du hör blott verldens språk, du vandrare på stranden;
Men hör ej vännen i ditt eget bröst,

Den trogna, som dig följt från himlalanden
Att leda dig och varna med sin röst.
Dig fängslar tidens buller — tills *Han* bjuder,
Den Evige, att *ingen tid är mer.*
"Hit skall du gå, du stolta våg som sjuder,
"Ej längre" — säger han — "lägg här ditt hufvud ner."
Då stannar floden: intet sorl mer stiger
Af mennisko-bestyr och lidelser derur.
Verldsdånet hvilar — oron tiger
I tidens ur. —
Hvem är, som då i tystnan ensam talar? —
Det är din själ, din himmels glömda lån,
Ej öfverröstad mer. Väl dig, du jordens son!
Om evighetens ord dig tröstar och hugsvalar.

Båtfärden.

Till Hilma.

Lilla jullen, bunden vid vår strand,
Som Ellida rycker på sitt band:
Vill i aftonstunden
Gunga ut till sunden
Mellan holmarna, som lyfta opp
Öfver fjerdens bölja grönklädd topp.

Kom till mig, min Hilma! sätt dig här:
Jullen må oss föra, hvart det bär.
Utåt låt den skrida.
Var du vid min sida
Trygg, och luta mot mitt bröst din kind.
Smeka den vill jag och qvällens vind.

Re'n står månan öfver skogens bryn;
Lindar silfverband om aftonskyn.
Se, hur fisken spritter,
Stänkt af böljans glitter:
Se, hvad glans af perlor, som i rad
Falla från vår åras höjda blad!

Solen, då hon bortgick, tappat har
Sina rosor der i vestern qvar.
Hennes gyllne slöja
Ses på bergen dröja.
Nordens sommarqväll att smycka rätt,
Himlen den i guld och silfver klädt.

Se, der flög en and ur vassen opp,
Följd af sina ungars skrämda tropp!
Snart der borta sänkte
Hon sin flykt; hon tänkte
Om oss båda: "ej för mina små
Onda anslag hysa dessa två."

Måsen sväfvar lugn till klippans häll:
Makan väntar honom hem i qväll.
Vingens hvita segel
Ner i vattnets spegel
Lätt han doppar. Tog han ej i hast
Der till aftonvard en löja fast!

In i viken vaggar jullens gång.
Tag din luta, Hilma! sjung en sång.
Lyssnande står lunden:
Andaktsfull är stunden.
Sjung, af kärleken och skalden lärd,
Huru Gud är god och skön hans verld.

Lifvets julle, bräcklig, som den här,
Ut på tidens mörka djup oss bär.
Under oss bor döden;
Men för våra öden
Vi ej bäfva — om de hota ock.
Öfver oss vi hafva himlen dock.

Blir vår lefnadsqväll — lik denna — skön,
Jag ej vet det; men till Gud en bön
Rördt mitt hjerta gjuter,
När min famn dig sluter.
Hilma! det kring mig må storma fritt,
Blott mitt hjerta klappa får vid ditt.

Höst och Vår.

Ein kurzes Blühen und ein langes Welken.

Houvald.

Lifvets vår är kort,
Men dess höst är lång.
Fjäriln ilar bort:
Trög är snäckans gång.

Rosen såg du, glad,
På en gång slå ut;
Såg den, blad för blad,
Blekna af till slut.

Plockade du än
Bort dess döda prakt;
Dock, att rädda den
Står ej i din makt.

Lifvets höst dig ger
Blott en långsam död.
Först du falla ser
Dina barndoms-stöd;

Ungdoms-vänner gå
Se'n från dig sin kos:
Bladen glesna så
I din lefnads ros.

Mången till den verld,
Dit all vandring sträcks,
På hans tysta färd
Har du följt till vägs.

Och *farväl:* du hör
Ifrån vän till vän; —
Tilldess sjelf du dör
Med din sista vän.

Ensam i din gång
Längtar du ej bort? —
Är din höst ej lång?
Var din vår ej kort?

Uret och Solvisaren.

Fabel.

"Solen går rätt i Bygde, Ers Majestät" — ett bekant svar till Konung Carl XI af Kyrkoherden i Bygdeå i Westerbotten, då Konungen, vid ett besök i prestgården, gjorde anmärkningar mot Solvisarn, som i trädgården var uppsatt.

Vid middagsstund, en sommardag,
Då soln i moln sitt anlet slöjadt hade;
Ett *ur*, med tonen full af sjelfbehag,
Till en *solvisare* så sade:
"Du här på blomsterkullens topp,
"Som med din nål mot himlen pekar opp,
"Du skall väl visa tiden du? —
"Men huru gör du nu? —
"Till dig förgäfves vandrarn hastar:
"Du ger ej på hans fråga svar.
"Du ingen skugga kastar.
"Af solen du beror: jag alla dar,
"Om mulna eller klara,
"Kan den mig frågar svara.
"Blott mitt orakel erkänns nödigt;
"Ditt är alldeles öfverflödigt." — —

Knappt hade Uret dessa orden sagt,
Förrn Solen fram med gyllne prakt,
Bland skillda moln, på fästet blänkte,
Och till Solvisaren sin klara stråle sänkte.

Då uppsteg Urets egare till den;
Och efter skuggan på dess skifva
Sitt Ur han ställde, för att gifva
Deråt en säker gång. "Ser du, min vän!" —
Solvisarn sade —
"Behof af mig du hade:
"Du måste låta rätta dig
"Dock efter mig." —

Hvar har ditt ur du ställt,
Du vandrare på lifvets fält? —
Du tror dig tiden i din ficka bära;
Och menar att du sjelf kan styra den.
Missvisar den då aldrig dig, min vän?
Förstår du rätt dess nattomhöljda lära? —
För ödets pendelslag hvar ges ett mått? —
Hur blir din tro på en försyn bevarad,
När ondskan segrar eller hjertat lider? —
Hör svaret: det är Himlen blott,
I Ordets klara solljus uppenbarad,
Som rätt kan lära oss: *hvad tiden lider.*

Sigwaldh och Thora.

(Från Danskan.)

Från Thoras unga kärleksfulla bröst
Slet Sigwaldh sig, då nattens stjernor brunno.
Förgäfves bad hon med en engels röst:
Förgäfves hennes ömma tårar runno.

Den grymme flydde bort till andra land,
Att ej för den förskjutnas klagan ömma.
För guld han köpte titlar, ordensband:
I nöjets rus han lärde Thora glömma.

Men tio år förgå: hans guld försvann,
Och helsans ros var från hans kind fördrifven.
Ej skygd, ej värn, ej mer en vän han fann:
Han ensam stod åt nöden öfvergifven.

Då vaknade i själen söfda qval,
Och Thoras bild i drömmen återvände.
Hon tycktes vinka honom till sin dal,
Och hennes tårar på hans hjerta brände. —

Med tiggarstafven i sin matta hand,
I slitna kläder, ej som fordom granna,
Han sökte upp sitt glömda fosterland:
Der vill hans lefnads villsna irring stanna.

En höstlig midnatt, under stormens fejd,
Han vacklar fram med ångrens vilda smärta.
Hvar blick, hvart steg i hemmets lugna nejd,
Bar minnets dolkstyng åt hans qvalda hjerta.

Allt der var tyst: allt låg i slummer sänkt.
Af fordna grannar han förgäfves beder
Om nattligt skygd — men hvarje hus var stängdt:
Han visas bort med bannor och med eder.

Han mins en bänk vid kyrkans hvälfda dörr,
Der almarna sin täta skugga sprida.
På den, som barn, han satt så ofta förr
I aftonstunden vid sin moders sida.

Nu kyrkogårdens portar öppna stå,
Ett flygtigt ljus vid norra muren flammar.
Han hör en sång; han fruktar längre gå
Och ej ett ord hans häpna tunga stammar.

En lykta detta sken i natten gaf:
Dödgräfvarn såg han der sin spade föra.
Från sten och grus han öppnade en graf
Och sagta sjöng: *"när lifvet skall upphöra"* — —

Hemskt ljöd i nattens tystnad mannens sång;
Der syskonsängen jordens barn förenar.
Ihåligt doft det skallade, hvar gång
Han hvälfde opp ett ben bland grafvens stenar.

"Förfärligt är ditt lefnadskall, min vän!
"Hur kan du, utan skräck och fasa, töra
"Här, under dystra midnattstimman än,
"De dödas stilla frid i grafven störa?" —

""Åh, jag är van: allt är mig nu en lek.
""Vi känna, spökena och jag, hvarandra.
""Förr — det är sannt — blef kinden ofta blek,
""Då jag dem såg vid Sakristian vandra.

""Dock, ingen dödlig stör de dödas blund:
""Från deras boning kan ej lugnet vika.
""I marmorhvalf, på hafvets djupa grund,
""På hjul och stegel — alla sofva lika.

""Blott medan de i lifvet vandra här
""Kan sorg och ondska deras lugn förjaga.
""På jorden ej — i jorden frid det är.
""Säll den, som lifvets tyngd kan tåligt draga."" — —

"Hvem" — sporde Sigwaldh — "skall begrafvas här
"I denna dystra vrå?" — ""Du honom känner
""Kanhända"" — svarte karln — ""det mördarn är,
""Som genom sjelfmord undgick bödelns händer.""

""Stenbunden marken är, att bryta svår.
""På mycket länge här ej gräfning skedde:
""Det har försvunnit tio runda år,
""Se'n sist jag här de dödas sängar redde.

""En vacker flicka med sitt barn det var:
""Hon i förtviflan tog sig sjelf af daga,
""Då grymt hon öfvergafs af barnets far,
""Som hånlog, då han hörde henne klaga."" —

Blek Sigwaldh stod och kall, som grafvens sten. —
"Hvad hette hon?" — hans ord, som blixten hastar. —
""Hon hette Thora: det är hennes ben,
""Jag här kring dig ur griftens gömma kastar."" —

Och Thoras hufvudskål mot muren klang:
Nu föll ett ben, nu åter ett i dagen.
I Sigwaldhs hjerta lifvet söndersprang,
Och tornets ur slog långa midnattsslagen.

Hans panna tumlade mot murens sten:
Den hvita väggen af hans blod beståuktes.
Tre droppar föllo på de spridda ben: —
Så Thora åt förförarn återskänktes.

Förgäfves kalkslås kyrkans gamla mur:
Blod-blomstren ständigt fram ur kalken glimma,
Ännu i dag, då tornets hemska ur
Påminner mördaren om hämdens timma.

Astolf.

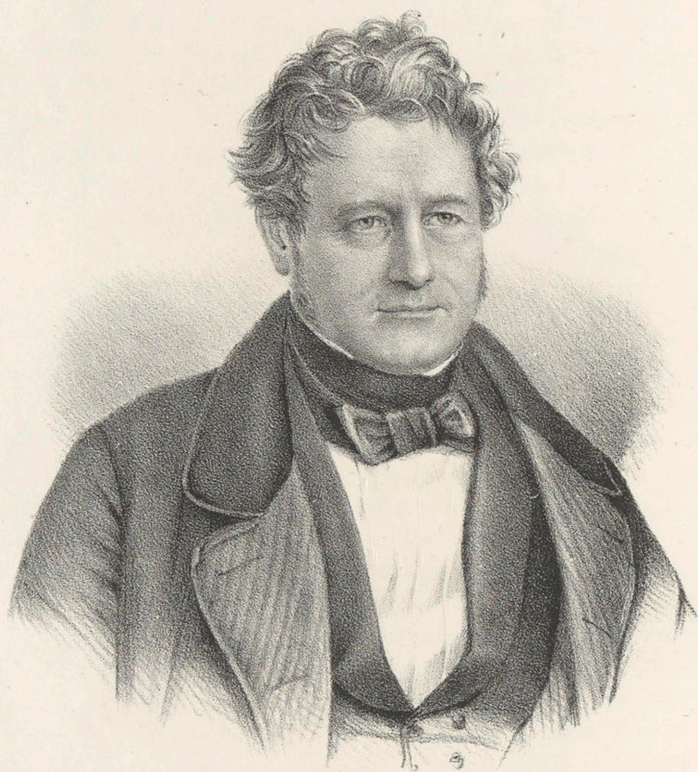
Sann händelse.

"Här är rummet, som Herrn bedt mig hyra" —
Till ung Astolf sade gamle tjenarn,
Då sin lykta han ifrån sig ställde —
"Skall jag tända ljusen? Vill herrn dröja
"Länge här i afton?" — Men hans herre
Satt, med hufvudet i handen lutadt,
Vid ett soffhörn i det skumma rummet,
Der af skimret från en upplyst våning
Öfver gatan skenet spreds på fönstren.
"Släck ditt ljus, min gamle vän! I mörker
"Låt oss dväljas. Mörker var det första,
"Innan dagen skaptes, blir det sista:
"Det är slutet. — Natten, tingens moder,
"Tar sitt barn, den arma menskan, åter,
"Se'n hon nog är pröfvad, till sitt sköte:
"Der får det besvikna hjertat hvila,
"Se'n det lidit ut. — Stig nu till fönstret:
"Säg mig hvad du ser deröfver gatan." —
Astolf så, men gamle tjenarn sade:
"Hela våningen af ljussken strålar;
"Kronor skimra i dess granna salar;
"Menskor hvimla öfverallt i rummen;
"Gäster samlas: — Ah! — der är ju bröllop!
"Jag ser bruden i sin myrtenkrona;
"Hon är skön som dagen: unga tärnor
"Fästa slöjan: ordna hennes smycken.
"Hvad? Jag tror ett bref till henne räckes!

"Hon betraktar det. — — Hon nu det lägger
"Ouppbrutet bort på nattduksbordet — — —
"Men hvad fattas er, min goda Herre? —
"Från ert bröst ett klagoljud jag hörde:
"Hemskt det skar mig in i själen. Låt oss
"Skynda hädan! Ni är sjuk — jag fruktar" — —
"Nej! mig fattas intet" svarte Astolf —
"Allt är nu förbi. — Tack för din trohet,
"Ende vän! Gå nu tillbaks till fönstret:
"Säg mig åter hvad du ser deröfver." —
Tjenarn lydde; men en dyster aning
Ville rösten qväfva, då han sade:
"Bruden ser jag ledas ut. — Hon räcker
"Handen åt sin brudgum. — Presten läser
"Bönen. — På hans frågor ha de svarat, —
"Brudens hand bär ringen." — —

Vid de orden
Small ett skott i rummet och den gamle,
Fattad af sin hemska anings visshet,
Störtade från fönstret under tårar
Till sin Herres blodbestänkta lik. —

G G Ingelman

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson. Tr. hos Anderson.

G. G. INGELMAN.

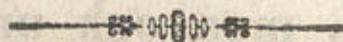
TID OCH RUM.

Hvad tiden är? En örn, som svingar
På nattens svarta, dagens hvita vingar,
I pendelns takt och kopparmunnens sång
Hörs vingeslagens jemna gång;
Ej något hinder honom tvingar,
Ej hvila eller hämmad fart han tål,
Och fjerrans blåa synrand är hans mål.
Men detta målet, som han söker,
För evigt flyr, som stund för stund,
Uppå den bana, som sig kröker
Kring evighetens timstens rund.
Sjelf tankens lätta vingar matta
Sig i hans spår, ty Gud blott vet
Den gamles resplan, kan det väsen fatta,
Hvars namn är: ”*rörlig evighet.*”
Så ilar han och allt inom sig sluter,
Och sekler äro hans minuter;
Som siffror verldsepoker stå omkring
Den höga tafla, der han far sin ring,
Ty stundens ros och fästena, som ramla,
För honom äro lika gamla.
Än är hans vinge en favon,
Som vår och blommor kring sig breder,
Än en orkan, som hydda eller thron
Med lika lätthet störtar neder.
Likt morgonstjernans späda ljus
I barnets blick han blåser lifvets gnista,
På samma gång, som gubbens ögon brista
För samma blåst i dödens hus.

De kinder, som af ungdom blossa
Han tänder, och med samma flägt
En krans af tusenårig mossa
Han strör omkring de gråa bergens slägt.
Ej lifvet sjelft, men fast förbunden
Med lifvet är han dock, ty märk,
Ifrån den första födslostunden
Hvad häfden vet, det är hans verk.
Hvad den fördolda handen skrifver
I ödets bok så småningom
Af honom blott förkunnadt blifver,
Då bladen der han flägtar om.
Förr'n han till flygt sin vinge sträckte
Hän till sitt mål, i evigt fjerran satt,
Hvem rufvade det ägg, som honom kläckte,
När flög han ut ur chaos' gamla natt?
Steg ur sitt tält han, som en hjelte,
Och himlens stjernor bjöd till dans,
Då skaparfingret band Orions bälte
Och knöt Plejadens liljekrans?
Skall först, när dessa liljor alla,
Likt dalens, från sin höga stängel falla,
Skall ändas först hans cirkellopp
När himlagördeln löses opp,
Och domens ljungeld bränner vingen
Uppå den gråa tidsörn, trött ej än,
Skall då han stupa ned ur ringen
I chaos' djupa, svarta natt igen?

Och rummet? Skåda, huru fjäriln svingar
I nästa blomstergrannes öppna famn,
Till denna ljufva, närbelägna hamn
Ej många äro slagen af hans vingar,
Då deremot högt upp i skyn
Uti en punkt försvunnen för din syn
I långsträckt flygt kondoren kretsar
Emellan Cordilleras blåa spetsar.

Hvad äro dessa rum dock mot
De rum, der framför rulladt jätteklot
Från österns hän till vesterns mulna kammar
I slingrig fart den röda viggen flammar?
Mot dessa sirius-afstånd, der
Från sfer till sfer
Ditt öga sina pilar skjuter,
Der sol vid sol
Från pol till pol
Sig ut i ett omätligt fjerran gjuter?
Vidt, vidt bortom dock tanken når,
Då mellan himlahörnen
Han framom blicken på dess hana går,
Som blixten flyger framom örnen.
Men hur hans starka vingemuskel späns.
Bortom den vida stjerneringen,
Säg, finner han ett mål, en gräns?
Han söker, men han finner ingen,
Och förödmjukad, svindelyr
Tillbaka i sig sjelf han styr.
Blott tiden ensam outtröttligt hastar,
Gör ingen återfärd, ej heller rastar
I rummet, som af inga gränser vet,
Som är en "*stilla evighet.*"
Det hvilar evigt, evigt skall *han* vandra:
De äro endast för hvarandra,
Som sanningen för tankens forskningslopp,
Som kärleken för hjertats tro och hopp.

MOSSROSEN.

Nej, du tog fel, o Nanny, denna gången;
Der fladdrar redan fri den sköna fången.
Tag nu, till tröst, se'n bort sylfiden ilat,
Den lilla purpurthron, der nyss han hvilat!

Men hvad? jag ser ditt blåa öga glimma
Uti en tår, likt stjernan i en dimma;
Hvad är, som denna klara perla föder,
Monn' rosen der, som ur sin mossa glöder?

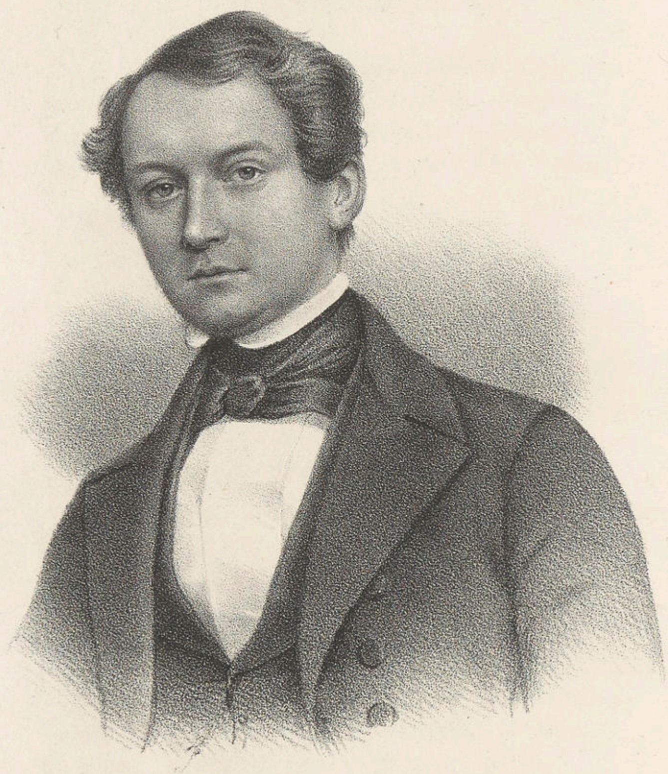
Ack ja, helt visst! af motsats hvad förening!
Din själ dock anar blomstergåtans mening,
Den allvarsfulla, den profetiskt rika,
Hur sorglig! ja, men ack! hur skön tillika.

Din tår har rätt; för högt ej glädjen skatta,
Se, om dess lif re'n dödens armar fatta,
Snart plågan släcker kinderna, som blossa,
Snart kring din glädje växer grafvens mossa.

Din tår har rätt; o, tro ej hoppets hägring,
Den är en färgad dunst; tro ej din fägring!
Snart blekna skall den röda ros, vi skåda,
Kanske j bleknen på en gång, j båda.

Men gläds igen, ur tåren le mot höjden!
Ur fröjd föds qval, men ock ur qvalet fröjden,
Ty uppåt lifvet vill mot ljusets fäste,
Men döden bygger lågt sitt fängselnäste.

En hög symbol du håller uti handen:
Uppståndelsen skall ge en kropp åt anden,
Och spränga upp sin mossomlupna kammar,
Likt rosen der, som ur sin mossa flammar.

Karl Kullberg

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson. Tr. hos Anderson

KARL KULLBERG.

En Svensk Ädling i Paris under Restaurationen.

Friherre Segerstams farfar hade varit i Fransysk tjenst, hade under åratal vistats i Paris, och der inom de högsta kretsarne knutit en mängd bekantskaper. Han var dessutom beslägtad med flere af de förnämare Franska familjerna, om icke just på närmaste håll, likväl icke så aflägset, att han ej återfann sitt namn på åtskilliga af deras stamtaflor. Den unge Segerstams inträde i St. Germains salonger var således redan på förhand gifvet — alla underhandlingar derom — annars ej sällan så lifligt förda, med sådan vigt af de respektive underhandlarne ansedda — voro mera, än öfverflödiga — hans namn hade redan föregått hans personlighet, och traditionen om hans farfars ståtliga utseende och fina lefnadsvett, minnet af hans framgångar hos skönheterna ur Ludvig den femtondes tidehvarf, af hans täta uppvaktningar vid Grefvinnan Boufflers' levéer, af hans qvicka och eldiga korrespondens med Madame Du Deffant, hade redan längesedan stämt alla sinnen inom denna aristokratiska verld till sonsonens förmån. De gamla Hertiginnorna Tremouilles och Grammont, gulbleka, hoptorkade mumier från den tid, då du Barry styrde Frankrike, — som ännu, vid några och sjuttio års ålder, ägde i behåll detta

snillrika, milda leende, den öfverlägsna bildningens, det fullkomnade behagets leende, hvilket, i midten af nittonde seklet, endast hvilar qvar på några dammiga porträtters läppar, som voro gengångerskor från dagar, gladare, lättsinnigare, mera spirituella, än våra, men som så väl, så målande, berättade anekdoter ur dessa dagar och mindes broderierna på den rob Marie Antoinette bar, då hon, som Kronprinsessa, intågade i Paris, — som gerna förde samtalet på de landtliga festerna i lilla Trianon, då Prinsessor af blodet tjernade smör i den kungliga mjölk-kammaren och Marskalkar af Frankrike blåste herdeflöjter och ledde får vid rosenband, — dessa gamla, älskvärda damer, hvilkas gråa hår ännu låg så sirligt upplagdt nedanom de rika spetsmössorna, igenkände i sonsonens drag åtskilliga af farfadrens, och slösade öfver honom denna otillgjorda, ädla artighet, som var dem så naturlig; med den fina takt, som ett halft sekels verldsvana skänkt dem, vakade de öfver den unge Friherrens första steg på sällskapslifvets bana, och besparade honom, genom sina endast för den noggrannaste betraktare märkbara omsorger, mången förlägenhet, som, vid sjutton års ålder, så lätt och så gerna drifver blodet åt ansigtet. Med ett utseende, mera förnämt, än vackert, mera ståtligt, än intagande, med en hållning, som ehuru i viss mån afmätt och stel, dock bar en pregel af verklig grandezza, med ungdom, börd och rikedom för sig, blef främlingen snart hemmastadd i de kretsar, som trodde sig inom sig bevara den finaste, den mest fulländade Fransyska umgängeston, och som, i förtroliga stunder, kastade sin qvicka, lekande ironi öfver tafattheten och klumpigheten hos en del af Kejsartidens Hertigar, för hvilka, sprungna ur ledet, purpurmanteln endast med möda skylde knekten. Man hade tusen muntra anekdoter att förtälja om deras landsorts-turnyrer i konversationen, om deras okunnighet i allt, som föll en tumsbredd utom lägret och slagfältet, om deras råa utbrott mot underhafvande och betjening — med ett ord, i St. Germain hade ingen amnesti blifvit

Napoleons gamla anhängare medgifven. Man berättade, huru Kreolskan — så kallades Josefine i dagligt tal inom St. Germain — vid ett besök i Aachens Kathedral, vårdslöst, men med grace — ty Josefine var verkligen graciös — kastat sig i Karl den Stores thron, på hvilken man fann Kejsar-mumien sittande, spiran i handen, alla insignierna af sitt verldsvälde omkring sig, då Fredrik Barbarossa bröt sig in i sin anherres graf och störde hans långa hvila. Napoleon *stod* inför denna thron, hufvudet lutadt, hatten i handen. Man dröjde gerna samtalsvis vid Pauline Borgheses kärleksfulla äfventyr, så på Domingo, som på fasta landet — med godt samvete och då man något gick till sig sjelf, borde man dock visserligen icke tilltrott sig att kasta första stenen på en så tjusande synderskas förvillelser, men man fördömde dem också icke som förseelser blott och bart, utan som förseelser, hvilka visat sig ute utan slöja, som försmått inkognito'n, och nekat betala äfven de mest klara och ostridiga af konvenansens fordringar. Man tröttnade aldrig att behörigen utmåla Jeromes otyglade lättsinne, hans transaktioner med Judar ännu, som Konung, det föga furstliga äfventyr, som föranledde en order af Napoleon, det Kung Jerome ägde att genast begifva sig till sitt Konungarike.

Hufvudsumman af samtliga dessa resonnementer blef en contumacie-fördömelse öfver alla, som kunde komma inom listan af parvenyer, på hvilken grund ganska naturligt uppspirade blomman af en varm, aristokratisk sjelfbeundran. Parvenyer voro bortkomna och generade, då de, som Napoleons Marskalkar, utbytte ridstöflorna mot strumpor och skor, kommando-orden mot hofspråket. Parvenyer voro tilltagsna, som Josefine, då hon kastade sig i Karl den stores thron; parvenyer visste icke att bevara skenet, som Pauline, då hon verkligen bottenärligt gaf sitt rygte till pris; parvenyer voro ur stånd att uppehålla sin värdighet, såsom Jerome, då han, okänd, på en Restauration, pantsatte en klocka, skänkt af Napoleon och försedd med dennes namn-chiffer, hvadan den äfven af

Restauratören misstänktes, som stulen, och af honom lemnades i Polisens händer. Uti den lilla verldens i St. Germain ögon voro alla dessa satser icke det ringaste tvifvel underkastade — de voro axiomer, hvar och en beledsagad af historiska bevis, — lika så gerna, som bestrida dem, kunde man förneka solens ljus och själens odödlighet. De voro frukter, uppdragna på den nyaste historiens mark, köpta verlden till upplysning med en länge landsflygtig aristokratis blod och lidanden; det skulle varit ett förbiseende af försynens vägar med menniskorna — i Frankrike erkänner man också, när så åtbär, en försyn — att icke pressa musten ur denna, så nära till hands liggande erfarenhet, att, af endast lojhet, icke draga slutsatsen ur de redan pragmatiskt uppställda premisserna.

På detta sätt stadfästades Friherren mera, än någonsin, i de strängt aristokratiska åsigter man redan från barndomen bemödat sig att bibringa honom, fastän hans sunda förnuft, någongång omutligt äfven för en fördom, som inympats på hans spädaste öfvertygelse, icke kunde undgå att finna åtskilliga af dessa theorier temligen skenfagra och, ehuru gillande systemet i sin helhet, drog han dock mycket i tvifvelsmål oomkullstötligheten af flere bland bevisningarna i detalj. Men emedlertid lärde han sig, i en sällskapskrets, som, ej oantagligt, var den mest förfinade i Europa, bland personer, som visste att förena vanstolthet med älskvärdhet, som hade studerat både vapenboken och lifvets bok, den i många fall oskattbara förmågan, att aldrig låta *sina* anspråk innebära något stötande för *andra*, att, då han i sig sjelf ärade adelsmannen, äfven hos den ofrälse akta *menniskan*, att stolt öfver ett historiskt namn, erkänna värdet också af ett borgerligt. Han var artig emot en hvar, utan att lägga denna artighet på presenter-talrik och bjuda ut den, man efter man, åt hela verlden; han hade så införlifvat sig med belefvenhetens fordringar, att det snart sagt var honom omöjligt att vara ohöflig eller stötande. Med en

grannlagenhet, känslig nästan som sensitivan, undvek han allt, som kunde misshaga, förbittra, såra — han var stolt, men icke högmodig, förnäm, men icke dryg. Hans sätt att föra sig, något visst öfverlägset i hans manér förrådde mera, än hans samtal, aristokraten. Det var det nittonde århundradets bildning, som hos honom förädlat det sextondes feodalism. Ty i hans begrepp om aristokrati ingingo dock vissa bestämdt feodala elementer — åsigten om adelns skyldighet af sjelfuppoffring för fäderneslandet, om dess oeftergifliga position att stå fientlig mot Konungamakten, då denna sträfvade till förtryck, och förbunden med henne, då folket sträfvade till sjelfsvåld, om adelns länsherrliga förbindelse emot sina underhafvande, att, som för *sin egen*, kämpa för *deras* rätt, och, som mot sig sjelf riktade, anse de förolämpningar dem tillfogades.

Friherren, som gerna medgaf snillets och talangens höghets-rättigheter, hade deremot en bestämd aversion för de företräden penningeväldet sökte tillskansa sig, och bjöd dess sträfvande åt detta håll spetsen med en lifligbet och bestämdhet, som nästan förvånade. Furstligt rik, hade han aldrig lärt känna penningens betydenhet; han anade icke hvad svett och möda dess samlande kunnat kosta; för honom var och blef rikedomen en lycklig slump och ingenting annat. Kanske var det af denna orsak han nästan alltid kände en retsam känsla vakna hos sig, då de financiella rygtbarheter, som på krigen och olyckorna, på de brådstörtande hvälfningarne och den oroliga vexlingen i egendomsvärdet, grundlagt och uppbyggt oerhörda förmögenheter, med grötmyndiga anspråk uppträdde i sällskaps-verlden, deras hustrur glimmande af juveler, de sjelfva af belåtenhet och egenkärlek. Det var inför dessa penninge-konungar, som det stolta uttrycket i Friherrens ansigte blef stoltare, än någonsin, som hans ädla gestalt rätade sig nästan till högdragenhet, som han tycktes göra sig ett nöje af att lägga sitt förakt för penningen i dagen. I sådana ögonblick kunde den humanitet, som annars hos honom var ett utmärkande drag,

helt plötsligt taga flygten, och lemna rum för ett likgiltigt, kallt, nästan stötande väsen. Endast kommen inom området af denna rikedomens sjelfförgudning, tändes genast hos honom ett trottsigt begär att, hånande, bespotta den gyllene afguden, att sätta öfvermod mot öfvermod, fördom mot fördom, inbillning mot inbillning. Det var en yttring af denna egna antipathi, som evigt skall göra börds-aristokratien och penninge-aristokratien till hund och katt — åtminstone så länge, tills den förra behöfver den sednare, tills nöd å ena sidan, fåfänga å den andra, drifver dem tillsamman.

Vid den tid, då Friherren inträdde i den förnäma Pariser-verlden, stod antagligen sede-förderfvet inom densamma på sin kulminationspunkt. Bourbonerna hade nyss efterträdt Kejsartiden, och den enda punkt, hvari deras annars fiendtliga åsigter möttes, var i deras ömsesidiga hyllande af en slapp och lättsinnig moral. Napoleon hade systematiskt, med fruktansvärd konseqvens, med en offentlighet, som försmådde ens skenet af aktning för konvenansen, praktiskt utvecklat sin sats att betrakta qvinnan, som ett blott tidsfördrif, en förströelse, en leksak. Fru de Louisbourg, Grefvinnan Walewsky, Madame Galazzi, Mamsell George och hundrade andra hade vexlat i hans ynnest, antagits och förskjutits, roat och utledsnat. Ingen position kunde tänkas mera efemér, än den af en Napoleons älskarinna. Man beräknade vanligen dess tillvaro i dagar; någon gång i timmar. Med lika slösaktighet, med nästan lika köld, som Kejsaren offrade Frankrikes män åt sin ärelystnad, offrade han dess qvinnor åt sin sinlighet. Bourbonerna hade gjort tvertom, offrat sig sjelfva åt qvinnorna; gjort sig till slafvar af sina mätresser; Maintenon och Pompadour hade styrt Frankrike, medan den fjortonde och femtonde Ludvig vegeterat i sina sängkamrar. Napoleon hade tyranniserat sina älskarinnor; Bourbonerna hade räckt dem spiran. Men i *ett* voro dock begge partierna hvarandra vuxna — i *ett* hade ej den ena en hårsbredds företräde framför den andra —

osedligheten var fullkomligt lika högt drifven hos den ena, som hos den andra — de gingo, fastän på olika vägar, till ett och samma mål, moralisk depravation. Ett gammalt ordspråk säger om Bourbonerna, att de ingenting lärt och ingenting glömt. Ludvig XVIII och Grefven af Artois hade också ingenting glömt af sina anherrars oarter. Till Bourbonska namnet hörde, sedan urminnes tid, rygtet om galanteri, om glada äfventyr, om ett hof, som, under de mest förfinade, de mest ceremoniösa former, gömde det mest obegränsade lättsinne, det mest ystra libertinage. Ludvig XVIII, ehuru sjelf, vid sin thronbestigning, nära nog gubbe, var mån att upprätthålla sin familjs gamla rygte, och på sådant sätt förmäldes de Napoleoniska åsigterna om qvinnan med de Bourbonska i ett hof, som bestod af begge dessa olika elementer, förtjenst-aristokratien från Kejsar-tiden och den nu åter i mängd inströmmande börds-aristokratien från Ludvigarnes. När man nu uppspäder denna egna moral med en portion af det bigotteri, hvartill föredöme lemnades från thronen och dess grannskap, torde man hafva funnit en ungefärlig bild af den förbistring, som rådde inom sedlighetsbegreppen vid det nyskapade Bourbonska hofvet på den tid, då Friherre Segerstam der tog sitt inträde.

Så länge ägtenskapet ännu är för allmänna opinionen heligt, så länge dess band qvarstå fasta och oskärade, kan en nation synda mycket, utan att dragas till branten af en reaktion, som ofta är i sina följder förstörande. Men, vid den tidpunkt vi söka att skildra, hyllade man med fullt förtroende den bekanta, af Beaumarchais offentliggjorda principen: "De toutes les choses serieuses le mariage est la plus bouffonne*)," och Herti-

*) Af alla alfvarsamma saker är utan tvifvel ägtenskapet den mest befängda.

ginnan af Grammont hade yppat för sin Svenske myndling, att den äkta mannen i Paris mera är en symbol, än en verklighet. Kanske får denna temligen allmänt spridda missaktning för en gudomligt sanktionerad institution till en del sökas i det nationella lättsinne, som preglar Fransosen, samtaget med de nyss föregående hvälfningarne, som, ehuru egentligen politiska, likväl i rikt mått spridt sina verkningar äfven in på moralens område. Kanske bör man äfven till någon del skrifva detta förhållande på räkningen af den Fransyska lagstiftningen, som, ett mästerstycke af statsborgerlig vishet, likväl ofta nog, samt, serdeles i frågan om rättigheter och skyldigheter inom äktenskapet, icke just hvilar på basen af Kristendomens grundsatser*).

Lyckliga emedlertid de familjer, inom hvilka en viss grad af välstånd gjorde för de båda makarna möjligt att lefva skiljda, åtminstone genom en trossbotten, att, i serskilda våningar, spela främmande för hvarandra, med ekipager, husgeråd, betjening, allt samvetsgrannt uppdeladt. Det var ett gladt, ystert, animeradt oberoende och gaf en slags fraicheur åt ett annars redan till sista tråden utslitet äktenskap. På denna fot lefde den förnäma, gifta verlden, och det vattnades de ringare i munnen vid tankan att få lefva på samma sätt. Men alla hus hafva icke två våningar. — Följden af alltsammans blef emedlertid den, att den gifta qvinnan, åsidosatt och vårdslösad af mannen, ansåg sig berättigad till en sjelfhämd, hvilken

---

*) Huru högt sjelfva de personer, som redigerade Code Napoleon, tänkte om äktenskapet, torde kunna slutas deraf, att då i Stats-Rådet Code Civile diskuterades och Napoleon, då varande förste Konsul, lifligt satte sig emot förslaget, angående adoptionsrätten, under åberopande af den fördel, som härigenom, i bredd med äktenskapet, tillskyndades celibatet, invände Förste Consulns Embetsbröder, den bekante Cambacères, att som orden föllo, äktenskapet ändå för ögonblicket vore så der temligen "en vogue." (Memoires sur le Consulat. Sid. 422.)

satte henne i nödvändighet att spela en dubbel rol, att uppbära och fylla tvenne stridiga förbindelser. Vid den ena fattades endast hjertats samtycke; vid den andra endast samvetets och lagens. Kanske är det också med anledning häraf, i kännedom af begge könens ömsesidiga svagheter, som en Fransysk sedemålare, från denna tid, yttrar, att äktenskapen inom Paris voro att betrakta, som ett slags hazard-spel på tu man hand, vid hvilka nästan alltid en var bedragare, den andra bedragen.

Vände sig Segerstam, granskande, till sina kamrater, som närmast och dagligast omgåfvo honom, mötte honom samma frivola ton, samma yra lättsinne, samma brist på grundsatser, som i sällskapslifvet. Officerarne vid det Regimente han tillhörde, voro långt ifrån att närma sig det nuvarande Paris' så kallade "Lejon", ett namn, som de hufvudsakligen genom sin ragg torde hafva förtjent, ty af alla mig bekanta Regements-timmermän kan bestämdt ingen bestå vid jemförelsen med någon af dessa Boulevardernes och de Elyseiska fältens underdjur. De voro uppfödda, dessa Officerare ur Frankrikes förnämsta ätter, i en för djup känsla af det verkligt passande, voro sedan barndomen vana vid för mycket behag i den yttre formen, att kunna, vid en promenad, bevära sig med en käpp, som till bredd och längd ofantligt liknade ett vedträd, att, då de togo plats på ett Kafé, ge alla i grannskapet befintlige gratis-lektioner i konsten att vräka sig. Men de försmådde deremot intet tillfälle att jaga efter nöjet — glada äfventyr hade blifvit dem ett behof, och söktes rastlöst, till och med i trakten af Bigtstolarne — på Hotel d'Angleterre och i Palais Royals spelhus vedervågade de sin framtid med en glädtighet, med ett behag, som förvånade — de grälade aldrig, men de duellerade — en motsägelse, framställd någorlunda bestämd, ett det lättaste tvifvel om sanningen af en berättelse, var i deras ögon detsamma, som en utmaning. De hyllade en gudomlighet, som de kallade ära, men som de, i likhet med Österlandets Afgudadyrkare, tillstökat på

det besynnerligaste sätt, med de mest vidunderliga attributer. Ni kunde säga åt en af dem, att han deltagit i ett försök att omkullkasta thronen, och ni skulle sett ett vänligt löje, nästan som vid ett smicker, halka öfver hans läppar. Ni kunde midt i ansigtet beskylla honom att ha förfört sin bästa väns hustru, och han skulle upptagit en sådan tillvitelse med ytterst förbindlig min, liksom hade det endast varit er mening att litet bry honom. Men säg honom, att det regemente han tillhör icke är det bäst exercerade i arméen, våga sätta i tvifvel, att Franska soldaten icke är den förste i Europa, hviska honom i örat, att hans vador äro för det obeväpnade ögat nog osynliga, och, så sannt jag sitter med pennan i handen, han är genast färdig att byta kulor med er, fastän endast i Boulogner-skogen, och helst på sin älsklingsplats för sådana äfventyr, i den lilla bokdungen vid vägen till Neuilly. Vid Belleville och Prés-St.-Gervais slåss blott gesäller och skolpojkar. Franska aristokratien blöder i fredstid uteslutande på den klassiska marken emellan Barriére de Passy och den lilla byn Boulogne.

I religiöst hänseende var ungefär förbistringen densamma, som i alla andra förhållanden. Ännu hade väl icke beundran för Napoleon hunnit den fanatiska höjd, som i sednare tider. Man ansåg honom ännu icke för Gud och icke hans Marskalkar för Apostlar. Man knäböjde icke vid det sedermera åt honom helgade kapellet i Invalid-kyrkan. Men efter revolutionens våldsamma kastningar, ehuru densamma till och med proklamerat "ett högsta väsende" och Napoleon organiserat en ordentlig kult, var likväl förvirringen i de religiösa begreppen alltför stor, att klarhet och ordning derutinnan med ens skulle kunna pånyttfödas. Redan kokade i sinnena elementerna till de nya läror, St. Simonismen, Kommunismen, m. fl., som först i sednare tid fått namn och profeter. Otron, ett arf från det tidehvarf, som närmast föregick revolutionen, och aldeles icke, som man velat låta påskina, ett barn af densamma, gick ännu omkring

och värfvade, genom sin beqvämlighet, sin skenbara sjelfständighet, talrika proselyter, medan, under allt detta, bigotteriet nötte sina knän i bigtstolarne och käckt begick synder, tryggad på öfvertygelsen att få dem förlåtna.

Det var, med ett ord, i en fullkomlig villervallans tid, i en af dessa perioder, hvilka genomgås af moraliska jordskalf, som Friherre Segerstam gjorde sitt inträde i Pariser-lifvet.

En Aristokrat och hans bostad.

Hos åtskilliga Svenska herresäten har jag trott mig finna ett bestämdt uttryck af melankoli. Det förefaller, som sörjde de ett tidehvarf, då deras ställning var mera lysande, än nu, då det feodala lifvet i sina mest brokiga former rörde sig af och an på borggårdarne, då banér fladdrade och plymer hviftade, då lansar brötos och borgar stormades. Nu stå de grå murarne, vantrefna, midt i ett tidehvarf, ifrigt sysselsatt att omkullkasta de åsigter, hvilka just inom dessa murar väpnade sig och stridde — åsigter, som ville af det förflutna skapa rättigheter på framtiden, som yrkade, att fädrens förtjenster borde vedergällas på barnen allt intill tredje och fjerde led, men, som förgato, att, enligt Skriftens egna ord, en sådan arfsrätt endast eger rum för missgerningarne. Sjelfva de gamla Svenska Riddarborgarnes byggnadssätt innebär vanligen något dystert, något för själen hopkrympande. De tvära vinklar murarne skära med hvarandra, de smala, höga fönstren, det vanligen trånga gårdsrummet, det ofta halfförfallna utseendet, bilda ett sorgbundet, melankoliskt helt, för mången inbjudande till drömmar om alltings förgänglighet, måhända äfven för någon stolt, lefnadsfrisk natur till drömmar om de tider, då trettioåra krigets stridsmän här glammade om sina bragder, och, i vin, taget vid Neckar, ur pokaler tagna i München eller Prag, drucko en skål till Guldkonungens minne.

Ett intryck, likartadt med det vi här ofvan sökt beskrifva, ett slags intryck af beklämning och otrefnad, er-

for troligtvis mera, än en gång den vandrare, som, från den leende, solglittrande stranden af Wenern, genom en hvälfd Gallerport passerade in bland de krokiga, oregelbundna byggningar, hvilka, omgifne af en vall och en graf, tillsammans utgjorde det så kallade Ekeby Slott. Om dessa qvadrat-alnar jord, med dess byggnadsmassor och feodala utstyrsel af stenhuggna vapen, med dess högresta tak och svängda, tillspetsade fönster, hade också traditionen otroliga saker att berätta, och ingen bonde vandrade, sedan skymningen inbrutit, utan en mera eller mindre stark hjertklappning öfver den knarrande vindbryggan. I den ena källarn till höger hade en son låtit ihjälhungra sin far, och i den till venster hade en Jude blifvit lefvande stekt på halster. I fönstret der, det tredje från östra sidan, hade, för en guldlockig Pages skuld, borgfrun blifvit nedstött af sin svartsjuka gemål, och tre blodsdroppar, som stänkt upp på panelen, skola aldrig kunna utplånas, hvarken med lut eller fläck-vatten, innan Segerstamska slägten dött ut, och en ny ägare kommit i dess ställe. Der i den lilla, dunkla trädgården, som ligger, bäddad djupt undan solstrålarne, i sjelfva vinkeln af ruinen, skall Drottning Kerstin, vid ett tillfälligt besök på Slottet, haft ett nattligt möte med en hofherre som hon — så lydde berättelsen — flere år derefter låtit mörda i Frankrike. Här på sjelfva taket, just der vindflöjeln svänger sin bleck-drake i luften, hade, efter slutadt dryckeslag, en Riddare grensle öfver en af luckalerne satt sig att sofva middag, och, ehuru temligen sned, likväl, under ett par timmars orolig sömn, lyckats behålla balansen och, utan vidare äfventyr, åter igen kommit under tak. I den här brunnen hörde man, hvarje natt klockan tolf, jernkedjan, gnisslande, löpa ut och brunns-hinken, plaskande, slå ner i vattnet — husfolket, som härvid ångstande vände sig i sina sängar, påstod, att det var trollen, som dymedelst försågo sig med sitt vattenbehof, och åtskillige trodde sig till och med hafva märkt en stymmelse till det egna, gurglande ljud, som uppstår, då

någon dricker häftigt. Med ett ord — Ekeby var ett gammalt Herresäte efter alla konstens reglor, fullt af spök- och andra historier, hvarest ingen, efter klockan elfva, vågade sig ut på Borggården, eller i de långa oändliga korridorerna, der man beständigt fruktade att stöta på något underbart, och derföre gick så tyst och försigtigt, att man nästan kunde taga sig sjelf för ett spöke.

Ekeby beboddes, sedan många år tillbaka, af Riks-Rådet Friherre Segerstam, som, med en kraftfull karakter och icke utan ett visst mått af kunskaper, redan vid tjugofem års ålder ingången i Rådskammaren, der hade vant sig, att, vid dess förhandlingar, bekämpa sin Konungs meningar, att i debatten slå Adolf Fredrik på flygten och i salongen träffande besvara hans Gemåls mera än en gång bittra stickord.

Friherre Segerstam, stark, stolt och djerf, föraktade ur djupet af sin själ den svage Monarken, hvars, som Furste, fullkomligt hjelplösa sidor han alltför väl kände, och kanske fick bäraren af Sveriges föga afundsvärda Krona någon gång känna verkningarne af detta sin undersåtes förakt, då denne, i sittande Riksråd, med den passionerade vältalighet, som var honom egen, afslöjade väfnaden af de stämplingar mot Ständerna, som så rikt genomgingo den sednare delen af Adolf Fredriks regering, öfver den handfallna Konungen gjöt hela gallan af sina förebråelser och sitt klander. Måhända hade denna förvärfvade vana att tyrannisera Konungar, i Friherre Segerstams anlete penslat det stolta, befallande uttryck, som der var det förherrskande, åt hans stora, men välbildade gestalt gifvit denna högtidliga grandezza, kring hvilken den hermelinsfodrade Rådsherremanteln smög sig i så rika, så harmoniska draperier. Men stolt, nästan högdragen mot likar — förfäktare, — om det fordrades, med svärdet — af trettioåriga krigets djerfva sats, att en Svensk Senator tar rangen af alla furstar, utom kröntа — afmätt och kall, någon gång sträf vid Lovisa Ul-

rikas leenden, vid Kronprinsen Gustafs tidigt började insmilnings-försök, hvilka, som bekant är, användes äfven emot personer af erkändt stridigt parti — öfverhufvud i sitt väsen ceremoniell och högtidlig, var dock Friherre Segerstam artig, nästan förekommande emot alla personer, honom underlägsna i rang, gaf han en otvungen hyllning åt den vittra eller konstnärliga talangen, var hans förhållande till sina underhafvande, i detta ords vackraste bemärkelse, faderligt. Han hade tillbringat sina första ungdomsår i Paris, vid Bourbonernas glänsande och ceremoniösa hof, ibland hvilket han, ifrån aflägsna tider, räknade åtskilliga slägtingar, samtligen tillhöriga den högre Franska adeln. Der hade han tillegnat sig denna "åtbördens poesi", detta harmoniska skick, denna makt öfver konversations-språket, som var en hemlighet emellan Aristokratien och det adertonde Seklet. Der hade han kanske druckit nog djupt ur högmodets bägare, men äfven insupit den öfvertygelsen, att en adelsman borde föregå en ofrälse i tapperhet, i artighet, i förfining, i utsväfning, i allt. Han hörde till en aristokratisk fraktion, som åtminstone pålade sig några skyldigheter, och icke blindt pockade på endast rättigheter.

Riks-Rådet Segerstam ägde ett högt, obetvingligt mod, lysande ådagalagdt i de fälttåg han gjort under Franska fanor. Det hade aldrig fallit honom in, att en Adelsman kunde vara rädd. Denna känsla var, i hans tanka, för plebejisk, att få insteg i en Riddersmans bröst. I yngre år vädjade han gerna till svärdet. En af hans grannar, ädling liksom han, hade gifvit en af Segerstams bönder en örfil, derför att denne förgätit stänga en grind, som borde hållas tillsluten. Morgonen derpå följde en utmaning från Segerstam. Saken hade bort anmälas för honom. Endast han och Sveriges lag ägde bestraffa en hans underhafvande. Innan hans utnämning till Riks-Råd hade, i strid med Rangrullan, en Öfverste-Löjtnant vid Gardet, på en begrafning, kommit att taga plats framför honom. Efter jordfästningen hemställde Seger-

stam genast till sin ouppsåtlige vederdeloman, hvad vapen han behagade välja. Och dylika barnsligheter stodo dock hos honom tillsamman med verkligen storartade Statsmanna-åsigter, med en varm, lefvande rättskänsla, med en omutlig fosterlandskärlek. Under Rådsherrens purpur lefde en gardesfändriks fördomar.

Vid revolutionen 1772 drog sig Riks-Rådet Segerstam tillbaka från det allmänna. Gustaf III, bland hvars vackra sidor var att icke vilja såra någon, kastade visserligen fram några välsvarfvade fraser om sin önskan att i grannskapet af thronen behålla en så bepröfvad förmåga, som Riks-Rådet Segerstams, af hvars visa råd en ung Konung i synnerhet kunde ha mycket att lära, men den öfvade Statsmannen insåg redan då alltför väl, att den unge Konungen vext den gamla Senaten öfver hufvudet, och för Segerstams kraftfulla ärelystnad var det omöjligt att tänka sig en hög plats utan en stor magt. Han förklarade sin misströstan, att, under de förhållanden, som nu inträdt, vidare kunna gagna, och visade sig icke ansigte mot ansigte med Gustaf den III, förrän vid 1789 års Riksdag, då, efter sjutton år, hans skarpa, varnande öga mötte hans Konungs, i samma stund denne, såsom Wasafamiljens representant, intog sin plats på Svenska Riddarhuset.

Såsom statsman, lärjunge af en skola, hvilken, med all den sällsynta embetsmanna-duglighet, som den uppammat, likväl egde få verkligt rena, politiska karakterer, hade likväl Segerstams naturliga öppenhet och djerfhet gjort honom från barndomen till en förklarad ovän af all förställning, allt hyckleri, all dubbelhet. Sådant ansåg han vida under en ädlings värdighet. Han kunde förlåta det hos en ofrälse, icke hos en adelsman. Derföre lika öppet, som han i Rådkammaren lade sin ringaktning för Adolf Fredrik i dagen, lika högt uttalade han sitt ogillande öfver Gustaf III, för hvem, som behagade låna örat dertill, vid Riksdagen, i kretsen af sina ståndsbröder, på sitt gods, i kretsen af sina grannar,

vid de ståtliga banketter, dem Segerstams aristokratiska gästfrihet älskade att gifva. Redan hade till Gustaf III:s öra kommit, att det gamla Riks-Rådet, med förbigående af det namn han som Konung förde, helt simpelt kallat honom "den krönte vinglaren", och detta med en accentuering, som bar hela pregeln af Frihets-tidens Konungafvoga sträfhet. Ingen hade lättare, än Gustaf III, att förlåta något sådant, nemligen då det sades ur hopen, af en obetydlig, i massan förblandad individ. Men helt annorlunda anslogs den ömtåliga strängen af hans fåfänga, då detta bittra epithet ljöd från en grånad Rådsherres läppar, från en mans, som verlden kallade ett snille. Gustaf III hade alltid en pretention att stå väl med snillena, och just den omständigheten, att han uppbars af sin samtids litteratur, torde också ha räddat hans rygte från att, ännu under hans lefnad, lida skeppsbrott. Det var således en lisa för hans sårade fåfänga, att bland de adelsmän, som, med anledning af Scenerna vid Säkerhetsaktens antagande, inmanades i häkte, få teckna hans Fars gamla motståndares i dubbelt hänseende förhatliga namn. Med ett leende, som icke var fritt från spotskhet, emottog den gamle Rådsherren underrättelsen om sin arrestering. "Striden går således på lif och död," yttrade han till den Gardes-Kapten, som öfverbragte orderna om häktandet, "jag fruktar likväl, att den här säkerhets-akten alstrar mycken osäkerhet, mindre för oss, som under lås och bom befinna oss i trygghet, än för de politiska äfventyrare, ingen nämnd och ingen glömd, som ännu gå lösa."

Som hela verlden vet, varade denna arest endast några dagar. Friherren återfick sin frihet och hemreste till sitt fädernegods, der han var ett föremål till och med för hofvets uppmärksamhet, hvilket lät temligen noga observera honom, och som, med ledning häraf, kom till slutsatsen, att Friherre Segerstam var en ohjelplig frondör. Gefle riksdag bevistade han icke. Och underrättelsen om Gustaf III:s mord träffade honom alldeles oberedd på den

blodiga katastrofen. Segerstam, med sitt stolta, djerfva och våldsamma lynne, skulle möjligtvis lånat sin hand till en öppen uppresning mot den hatade monarken, som 1789 angripit honom på en af hans ömtåligaste sidor, hans nästan religiösa vördnad för yttrande-rättens helgd på Svenska Riddarhuset. Men hvarje fegt smygande till målet var honom motbjudande. Bland Ridderliga vapen kunde han aldrig förmå sig att räkna dolken. Öfver honom hvilar ingen den ringaste skugga af misstanka, att, ehuru i lifvet Gustaf III:s förklarade ovän, hafva varit medvetande om hans död.

Mera i känslan af den skyldighet han ansåg sig ega att för efterverlden upprätthålla ett lysande namn, än i följd af någon egentlig böjelse, hade Friherre Segerstam, redan vid fyra och tjugo års ålder, förmält sig med en sin kusin, rik, vacker, ung och högbördad, liksom han sjelf. Också voro, dessa omständigheter oberäknade, sympathierna mellan de begge makarna få. Utaf detta äktenskap föddes emedlertid en manlig arfvinge, och, sedan det aristokratiska intresse, hvilket var det förherrskande vid denna förening, sålunda behörigen uppnått sitt mål, tyckte sig de begge makarne hafva ömsesidigt fyllt måttet af föreskrifna pligter, och fjermade sig mera, än någonsin, från hvarandra. Inför verlden visade likväl Friherre Segerstam sin hustru den mest ridderliga uppmärksamhet — han ärade i henne sitt namn och sin ätt — hvarje förbiseende skulle här varit en skymf, som han tillfogat sig sjelf. Ingen annan, än han, förde henne genom slottets vida korridorer till hennes väntande vagn — sjelf var han alltid den förste, att, på tröskeln af sitt palats, välkomna henne, då hon återvände. Men häri låg dock blott ett ceremoniell, hvars föreskrifter den gamle verldsmannen icke tilltrodde sig kunna stöta för hufvudet. På de sednare åren hade de begge makarne knappt vexlat ett hjertligt ord. Likgiltigheten hade redan gjort sitt intåg på området af förhållanden, hvilka aldrig varit varma. Utan att näppeligen den ringaste tvist dem emel-

lan förefallit, utan att de någonsin stått i ögonblicklig vrede mot hvarandra, utan att någondera gifvit den andra skäl till verkligt missnöje, sökte de ömsesidigt fjerma afståndet sinsemellan, och båda tyckte sig andas lättare, då hvar andades för sig sjelf. Ett dylikt, besynnerligt förhållande inträder någon gång i konventionella ägtenskap. Vanan, i stället för att alstra sympathi, alstrar en slags känsla, som det är för hårdt att benämna afsky, men hvarföre jag icke genast kan hitta ett lindrigare namn. Den ena makan finner sig tvungen och besvärad i den andras närvaro, och man *skyr*, om också icke afskyr hvarandra. Man känner sig helbregdast utan hälft.

På den späde arftagaren till det Segerstamska namnet slösades emedlertid alla de omsorger, hvaraf en nästan till afguderi drifven kärlek är mäktig. Redan i vaggan lärdes han att emottaga hyllningar. Slägtens gamla tanter höjde hans tidigt vaknade förstånd, hans slughet vid åtta månaders ålder till skyarna. Han var och blef ett litet underverk. Hans qvinnliga omgifning skulle knappt hafva förundrat sig, om den förmärkt, att han redan innan sin födelse lärt sig tala. Man kunde tro ett sådant barn om allt.

Den ärelystne fadren såg i honom ett appendix till sin egen ära, en fortsättning af sina egna djerfva och vidtflygande planer, en ana mera i sin familj. Hans son var för honom en framtid ännu på andra sidan grafven. Mången gång, då han uppmärksamt betraktade det sköna, i sin lilla bädd roligt slumrande barnet, vaknade hos honom tankar, lättast öfversättliga med Carl den Niondes bekanta ord, när han välsignande lade sin hand på Gustaf Adolfs ljuslockiga hufvud: "Ille faciet".*)

Men trogen sin tids fördomar, glömde likväl Friherre Segerstam denna känsla i sitt bröst, och uppträdde, som fader, i all den iskallt vördnadsbjudande gestalt,

*) "Fullbordandet tillhör honom."

hvilken fadersväldet i förflydda dagar så ofta antog, och hvilken ej sällan lade frost i förhållanderna mellan föräldrar och barn. Hans åsigter om det patriarkaliska majestät, som tillhörde Chefen för en ätt att bevara, förde honom ända derhän, att lägga band på sin naturliga ömhet för sonen, och att hålla honom på ett afstånd från sitt af kärlek klappande hjerta, som känslan endast med möda ville medgifva ceremoniellet. Sonen kunde aldrig erinra sig att af fadren hafva emottagit en enda smekning. Vördnad, nära beslägtad med fruktan, var också all den gärd det sonliga hjertat mägtade hembära åt en far, som tycktes förblanda sina rättigheter med Despotens, och som ögonskenligen mera fordrade lydnad än kärlek.

Modrens gränslösa och svaga ömhet var deremot den unge arftagaren en rik ersättning för hans fars förmenta köld och sträfhet. Hon stod genast färdig att bana vägen äfven för den mest orimliga af hans nycker, och med den sjelfuppoffring, hvaraf qvinnan kanske mest som mor är mäktig, var det henne en glädje att göra sig till en slags slafvinna under sin egen son. Det behöfdes endast ett moln på dennes panna, en blekhet på hans kind, för att sätta henne i den lifligaste oro, för att hos henne skapa tusende förslager att roa eller förströ honom. Med en instinkt af vedergällning, som ligger temligen blind hos barnet, började nu den fjortonårige Segerstam att hämnas fadrens köld och befallande väsende på den milda, eftergifna modren, som darrade, endast hennes älsklings lynne var i fallande, hans puls det ringaste i stigande. Sålunda ömsom tyranniserad, ömsom tyranniserande, på en gång förtryckt och bortskämd, förställningen sjelf inför fadren, nyckfullheten sjelf inför modren, utan spår till egen vilja inför den ene, despot inför den andra, hann ändtligen unge Segerstam den ålder, att han borde träda i Statens tjenst. Han anställdes vid Gardet. Der hade en lång rad af hans förfäder tjent före honom.

Temligen hastigt skuffades den unge ädlingen fram genom graderna. Vid fyra och tjugo års ålder hade han redan kompagni. Då ansåg det gamla Riks-Rådet sin son mogen till giftermål. Den, som kunde vara en far för hundrade man, borde också gitta vara det för en liten arfvinge af Segerstamska namnet. Riks-Rådet utsåg åt Kompagni-Chefen en brud, som denne emottog, ty han hade ännu aldrig vågat sätta sig upp emot sin fars stränga, befallande alfvar. Men, detta oansedt, fortsatte han äfven, som gift, sitt lif af en ung, rik, nöjet hängifven gardes-officerare, och, från äfventyr till äfventyr, råkade han snart in i ett, som kostade honom lifvet.

Vid en bland de baler af något tvetydig beskaffenhet, hvartill Fredrikshof, för ett trettio- eller fyratio-tal år tillbaka, ej sällan var vittne, råkade Segerstam för en persons skull, som var ännu tvetydigare, än balen i allmänhet, uti en ganska liflig och slutligen under personliga bitterheter fullföljd tvist med en af sina kamrater. Följden blef en duell. Man träffades i en talldunge vid Snickar-krogen, och det Segerstamska blodet flödade rikt öfver platsen. Segerstam dog på vägen till staden. Hans motståndare rymde.

Djupt, förkrossande, träffade detta slag det gamla Riks-Rådet. "Solen i hans lif var slocknad." Äfven åldringen behöfver hoppet, och med sonen tog detta af honom ett evigt farväl. Minnet är ett gengångarlif, som stämmer mera högtidligt, än gladt. Endast på hoppets läppar trifves fröjden och löjena. Den isskorpa, som begreppet af hans värdighet, gjutit öfver hans känsla, smälte nu under tårarne, och i det gamla Ekebys vida, genljudsrika salar ropade han med David: "O min son, min son! hvi gjorde du mig detta?"

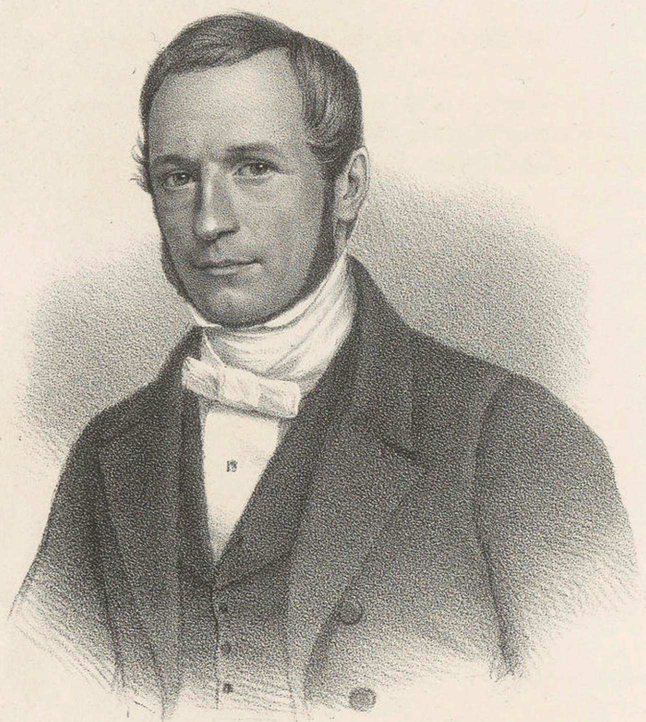
"Dock," återtog den gamle aristokraten och torkade sitt fuktiga öga, "han föll som Adelsman, i ärlig strid, för adelsmans klinga, med adelsmän till vittnen. Han dog utan att en klagan stal sig öfver hans läppar. Han var en Segerstam från hufvudet till fotabjellet."

Mången annan skulle hafva sagt: "Han stupade i envig, gift man, för en vanryktad qvinnas skull. Han dog ovärdigt sina förfäders ädla föredömen. De föllo för Sverige, på slagfältet. Han föll, utom lagen, i förstulen strid."

Men någon gång qväller det en källa till tröst och hugsvalelse äfven på djupet af fördomen, ur hvilken till och med annars öfverlägsna naturer icke försmå att berusa sig, serdeles om deras enskilda smak dymedelst finner sig tillfredsställd. Det gamla Riks-Rådet måste i sina aristokratiska illusioner söka tröst åt ett förkrossadt faderhjerta.

Herman Sätherberg.

Rit. eft. nat. af A. J. Salmson.   Tr. hos Anderson.

HERMAN SÄTHERBERG.

15

Hafvet.

Du kämpande, stolta, oändliga haf,
Du omhvälfda himmel, du böljande graf!
Från darrande plankan jag höjer min sång
Vid hvinande vindarnas språng.
    Ty jag älskar din rymd,
    Der ej blicken blir skymd,
    Men får flyga med örnen omkring;
    Ty jag älskar din lek,
    Och om kinden blir blek,
    När du mörknar, — det gör ingenting.

Med dufvan i skog har jag suckat mig trött,
Hos blekröda liljorna nog jag har blödt; —
Jag svalka behöfver för hjerta och kind,
Vill dricka din läkande vind.
    Ty den läskar så godt
    Och den kyler ej blott,
    Men den stärker hvart glödande bröst:
    O! den susar så rik
    Öfver fjärd, öfver vik!
    Hvarje tanke blir frisk vid dess röst!

Du fanns, innan ännu en skapelse fanns,
Förr'n himmelska verldarna börjat sin dans.
För Gudomens ande i vördnad du låg
Med mörk och med drömmande våg.
    Och då hördes en röst,
    "Varde ljus!": ur ditt bröst

Lyste eld, och i dagningens brand,
Vid sin skapares ord,
Föddes himmel och jord,
Och du kysste den blommande strand.

Ditt välde från tidernas morgon är lagdt,
Från pol och till pol går din segrande makt,
Från eviga isarnas ödsliga land,
Till öknarnas glödheta sand.
Inga härar ha nått
Till din herrskares slott,
Till Poseidons, den mäktiga gud.
Än kring jorden han får
I sin glänsande char
Och förkunnar i stormen sitt bud.

När vreden förmörkar din blick, när din hy
Blir grön, när du slungar din fradga mot sky
Och bränningen tjuter vid darrande strand
Och solen förlorar sin brand:
Då är fasan ditt bud,
Och i segrareskrud
Flyger dödsengeln rymden omkring,
Bryter master och rår
Och förödelse sår
Omkring jordens och himmelens ring.

När mildhet går ut från din blick, och din hy
Blir skär, och det droppar, som rosor, från sky
Och böljan hon spelar så stilla, så len,
I aftonens magiska sken;
O, hur ljuf är du då!
Ur din vagga den blå
Stiger skönhetsgudinnan på strand,
Och i seglarens bröst
Vaknar glädje och tröst,
Och han gungar med skeppet till land.

Du kämpande, stolta, oändliga haf,
Du omhvälfda himmel, du böljande graf,
Låt flyga mitt segel, låt ila min färd
Med fröjd i din vexlande verld!
Om tillbaka, en gång,
Du mig leder, en sång
Jag dig helgar med jublande röst,
När jag vinkas till strand
Utaf vänskapens hand
Och jag trycks mot dess klappande bröst.

Dufvan i Spanska sjön.

Hvad vill du här, du vackra Turturdufva,
På hafvets vilda rymd, der stormar rufva,
På hvarje våg och hvarje rosig sky?
Hvi flög du från ditt hem, det lugna stilla,
Att dig i dödens skumma nejd förvilla?
O, fly, o, fly!

Nej, icke fly! sitt stilla på vårt segel;
Det flyr med dig utöfver böljans spegel,
Och skall dig föra till en stormfri strand.
Ett fridens budskap kom du till vårt möte,
Vi följa dig tillbaks i lugnets sköte!
I land, i land!

Men när du hvilat dig en stund på jorden,
Så tag min helsning, flyg med den mot norden,
Försvinn i lätta skyar, tills du ser
Min hembygd le ur klarnad silfverdimma,
Belyst af solens eller månens strimma; —
Der sänk dig ner.

Och helsa fränder, helsa vänner alla:
Hur högt omkring mig hafvets vågor svalla,
Ej skymmes undan minnets rika land.
Der lefver jag med dem i qvällens stunder,
Och ristar deras namn i lagerlunder
På sydländsk strand.

INNEHÅLL.

STOCKHOLM. Hörbergska Boktryckeriet, 1844.

